

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vznik pravoslavné církve v Japonsku

Establishment of the Orthodox Church in Japan

OLOMOUC 2022, Dáša Bílková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Dita Nymburská, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou prací na téma *Vznik pravoslavné církve v Japonsku* vypracovala samostatně pod odborným vedením paní Mgr. Dity Nymburské, Ph.D. a uvedla v ní veškeré použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Anotace

Autor:	Dáša Bílková
Fakulta a katedra:	Filozofická fakulta – Katedra asijských studií
Název práce:	Vznik pravoslavné církve v Japonsku
Název práce v angličtině:	Establishment of the Orthodox Church in Japan
Vedoucí práce:	Mgr. Dita Nymburská, Ph.D.
Počet stran:	43 (37 NS textu)
Počet použitých zdrojů:	31

Tato bakalářská diplomová práce se zabývá příchodem pravoslaví do Japonska v období 19. až raného 20. století. Hlavním cílem je představení nejdůležitějších historických faktů, které vedly k založení Japonské pravoslavné církve prostřednictvím působení jejího hlavního představitele, Mikuláše Kasatkina, a Ruské pravoslavné misie. První kapitola je zaměřena na stručnou charakteristiku pravoslavné církve a její reálie. Druhá kapitola se věnuje historii vzniku Japonské pravoslavné církve v daném období, včetně krátkého představení tehdejší japonské náboženské situace. Poslední kapitola popisuje nejdůležitější japonské pravoslavné církevní aktivity, které se vyvíjely v rámci Ruské pravoslavné misie jako její nedílná součást.

Klíčová slova

Japonská pravoslavná církev, pravoslaví, Mikuláš Kasatkin, pravoslavné reálie, Ruská pravoslavná misie, Katedrála svatého vzkříšení

Chtěla bych velice poděkovat Mgr. Dítě Nymburské, Ph.D. za veškeré konzultace, rady a připomínky, které mi při odborném vedení poskytla.

Obsah

Ediční poznámka	5
Úvod	6
1 Obecná charakteristika pravoslavné církve	8
1.1 Vznik pravoslavné církve a definice pravoslaví	8
1.2 Pravoslavné reálie	9
1.2.1 Administrativní členění církve.....	11
1.2.2 Církevní rok a hlavní svátky	12
1.2.3 Liturgie.....	14
1.2.4 Ikona	15
1.2.5 Chrám.....	16
2 Vznik pravoslavné církve v Japonsku	18
2.1 Japonská náboženská situace v období příchodu ruské pravoslavné misie	18
2.2 Mikuláš Kasatkin	19
2.3 Počátky pravoslavné církve v 60. letech 19. století v Hakodate	21
2.4 Ruská pravoslavná misie v Japonsku v letech 1870–1904	24
2.5 Japonská pravoslavná církev v období Rusko-japonské války	27
2.6 Vývoj japonské pravoslavné církve po Rusko-japonské válce do roku 1912..	29
3 Vývoj japonských pravoslavných činností	30
3.1 Pravoslavné školy.....	30
3.2 Překladatelská a vydavatelská činnost	31
3.3 Rin Jamašita jako první japonský ikonopisec	32
3.4 Stavba chrámů.....	33
3.4.1 Chrám vzkříšení Krista	34
3.4.2 Katedrála svatého vzkříšení	34
Závěr	36
Resumé	38
Seznam použitých zdrojů	39
Seznam příloh	43

Ediční poznámka

Japonské výrazy a názvy nacházející se v této práci jsou zapisovány českou transkripcí. Jsou také uváděny *kurzívou*, vyjma názvů měst a období, osobních jmen a obecně známých pojmů. Japonská osobní jména jsou zapsána v pořadí JMÉNO–PŘÍJMENÍ dle české zvyklosti. Výrazy, pojmy a jména převzaté z ruského jazyka jsou tak též přepsány do české transkripce. Přímé citace nebo některé výrazy z cizojazyčných pramenů uvádí autorka podle vlastního překladu a v *kurzívě*.

Bibliografie je zpracována podle citační normy ČSN ISO 690:2011. Samotné citace jsou ponechány v jazyku originálního zdroje, kromě japonských a ruských, které byly mimoto přepsány do české transkripce. Reference v textu jsou uvedeny na základě harvardského stylu.

Úvod

Japonská pravoslavná církev (*Nihon harisutosu seikjókai*) je autonomní církev pod správou Ruské pravoslavné církve a v současnosti sčítá okolo 10 tisíc následovníků. (McGuckin, 2011, s. 345) Počátky pravoslaví v Japonsku sahají do 60. let 19. století, kdy do japonských přístavů připlouvali první ruští misionáři. Nejvlivnější osobností v historii této církve se stal ruský misionář, Mikuláš Kasatkin, který v druhé polovině 19. století šířil pravoslaví mezi Japonci a aktivně zakládal japonské pravoslavné školy a chrámy. Spolu se svými japonskými následovníky vybudoval během 40 let základy japonského pravoslaví, díky kterým církev funguje dodnes. Vzhledem k omezenému rozsahu práce se zabývám právě tímto obdobím. Tedy obdobím, kdy v Japonsku působil tento cílevědomý a velmi nadaný kněz až do jeho smrti, po které Japonská pravoslavná církev začala bohužel upadat.

Hlavním cílem této bakalářské práce je tedy představit podrobněji, za jakých okolností do Japonska přišla ruská pravoslavná misie a jak se vyvíjela pod vedením Mikuláše Kasatkina. Toto téma jsem si vybrala, protože je můj život úzce spojen s Ruskou pravoslavnou církví, a tak mě zajímá, coby studenta japanistiky, jak se pravoslavná kultura vyvinula v japonském prostředí, které považuji za velmi odlišné od toho ruského. Dalším důvodem mého výběru bylo to, že se nikdo přede mnou v rámci Česka dosud nezabýval podobnou tematikou hlouběji. Práce by také měla čtenáři poskytnout obecný vhled do historie Japonské pravoslavné církve, zajímá-li se alespoň trochu o křesťanství v Japonsku, nebo jej zajímá pravoslaví celkově. Práci jsem rozdělila do tří následujících kapitol.

V první kapitole pojednávám o obecné charakteristice pravoslaví. Slouží pro seznámení čtenáře se základními pojmy, se kterými se bude potýkat v následujících částech textu, a lepší orientaci v daném tématu. V této kapitole jsem si zvolila jen ty nejdůležitější aspekty pravoslavné církve, které považuji za důležité pro další zpracování tématu. Dočíst se v ní můžeme o definici pravoslaví, o podstatě pravoslavného učení nebo o pravoslavných reáliích jako je ikonopisectví, liturgie, podoba chrámů aj.

Ve druhé kapitole popisují vývoj pravoslavné církve v Japonsku počínaje japonskou náboženskou situací v polovině 19. století a konče rokem 1912. Součástí kapitoly je také podkapitola věnována životu Mikuláše Kasatkina.

V poslední kapitole se zabývám činnostmi, které byly nerozlučně spojeny s vyvíjející se církví. Vzhledem k tomu, že toto téma je značně široké, zvolila jsem si pro účel své práce jen nejvýznamnější aktivity této církve, jimiž bylo například překládání církevní literatury nebo zakládání pravoslavných škol.

Práci doprovázejí přílohy na konci textu s tabulkami a obrázky pro zajímavost a lepší představu o tématu.

Protože se jedná o téma, které je silně spjato s ruskou kulturou, vycházím převážně z literárních zdrojů od ruských/sovětských vědců, kteří v minulosti vydali řadu publikací týkajících se Japonské pravoslavné církve. Nejzákladnějším zdrojem však považuji deníkové zápisky od samotného Mikuláše Kasatkina, které uspořádal a zeditoval do knižní podoby japonský slavista, Kennosuke Nakamura. V této práci se tedy pokusím o kompilaci poznatků již existujících studií, abych dosáhla uceleného přehledu tohoto tématu.

1 Obecná charakteristika pravoslavné církve

1.1 Vznik pravoslavné církve a definice pravoslaví

Věrouka pravoslavné církve, jinými slovy pravoslaví či ortodoxie¹, byla ovlivněna velkým schismatem křesťanské církve v roce 1054, kdy se oddělila východní církev (byzantská) od západní (římskokatolické)². Jednalo se nejspíše o největší rozkol v historii křesťanství vůbec, neboť konflikt mezi západní a východní církví přetrvával ještě další staletí, a i přes občasné snahy o mír a sjednocení oddělení církví trvá dodnes. Římskokatolická církev se později rozdělila ještě na církev protestantskou a další. (Petrosillo, 1998, s. 187) K pravoslavné víře se v současné době hlásí především obyvatelé východoslovanských a západoslovanských zemí, značná část věřících pochází také z USA, Kanady nebo Austrálie, a pravoslavná církev tak tvoří třetí nejpočetnější skupinu v křesťanské obci. Nejvíce pravoslavných věřících se nachází na území Ruské federace. (Juergensmeyer, 2012, s. 319)

Předtím, než se odehrál velký rozkol, křesťanská církev se zpočátku označovala jak za katolickou, tak i pravoslavnou. Obě církve totiž vznikaly v době antiky na základě stejné nauky, a to o víře v učení Ježíše Krista. V průběhu tisíciletích se však jednotlivé křesťanské církve vyvíjely různě, a tak i v pravoslavné církvi najdeme mnoho značných odlišností. Má se za to, že pravoslaví vzniklo v roce 33 n. l. mezi Řeky, kteří žili v Jeruzalémě. Za zakladatele je považován sám Ježíš Kristus a ze všech křesťanských směrů si zachovalo v největší míře charakteristiky a tradice raného křesťanství. V pravoslaví je Bůh pouze jeden, ale nese tři podoby – Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch svatý (souhrnně jsou nazývány jako Nejsvětější Trojice). Bůh Otec symbolizuje stvořitele světa, Bohem Synem je Ježíš Kristus a Duch svatý vzešel z Boha Otce. Dle pravoslavné věrouky má Ježíš Kristus dvě podoby – božskou a lidskou – a byl zplozen Bohem Otcem

¹ Pojem *ortodoxie* pochází z řečtiny a doslova znamená „pravá víra“, proto se v překladu do češtiny ujal pojem *pravoslaví*. „Ortodoxní církev“ je pak synonymem ke slovnímu spojení „pravoslavná církev“.

² Důvodů pro tzv. velký rozkol bylo mnoho. Velkou roli v tom hrála politika, boj o moc a různorodé pojetí křesťanské nauky na evropském kontinentě během období 4. až 11. století n. l., kdy se římské impérium rozdělilo na východní a západní část a postupně docházelo k četným sporům. Obě strany prosazovaly svou verzi víry a také jazyk liturgie, a tak v roce 1054 vznikla záminka pro definitivní schizma. (McGuckin, 2011, s. 19)

při stvoření světa. V pozemském životě se narodil panenským početím³ Ducha svatého a Panny Marie. Pravoslavní křesťané věří ve smírnou oběť Krista, tedy Ježíš Kristus přišel na Zem, aby spasil lidstvo, a sám přijal mučednickou smrt ukřižováním. Také věří v jeho zmrtvýchvstání a následné nanebevzetí. Očekávají jeho druhý příchod a nastolení Království Božího. (Tiškov, 1999, s. 794–795)

Z filozofického hlediska se pravoslaví opírá o řecký idealismus, především o novoplatonismus⁴. Západní teologie (katolicismus a protestantismus) na rozdíl od ortodoxního myšlení řeší problematiku vztahu mezi svobodnou vůlí člověka a předem danou vůlí Boží, jinými slovy jde o teorii predestinace⁵. Hlavním ideou pravoslaví je však ontologický⁶ vztah lidské a božské přirozenosti v osobní jednotě Boha a člověka. Klíčovým slovem ortodoxního myšlení je proto slovanský termín tzv. „zbožštění“, který označuje sloučení lidské přirozenosti s božskou. (Avěrinčjev, n. d.)

1.2 Pravoslavné reálie

Život pravoslavného křesťana určují tři hlavní oblasti – domov, sociální aktivita (především zaměstnání) a církev (tj. náboženská víra), zde se odehrává většina života člověka, kdy víra hraje nejpodstatnější roli, protože dle věrouky je život bez církve neodmyslitelný. Je tomu tak, protože právě Bůh určuje všeobecné a morální zásady, které dělají křesťana křesťanem. (Taušev, n. d.)

Dostáváme se tak k otázce, jak moc je důležité pro pravoslavné následovníky, kromě samotného náboženského přesvědčení, se účastnit bohoslužeb a návštěv chrámu. V pravoslaví chrám tvoří centrum mimořádné Boží přítomnosti, kde během bohoslužeb, liturgie a svátostí přijímají farníci víru a kněz je osoba, která pomáhá věřícím zprostředkovat spojení s Bohem. Bez víry tedy nemůže existovat pravé křesťanství a tam kde není církev, nemůže existovat život, a tudíž ani spása. Vstup člověka do pravoslavné

³ Panenským početím je myšleno takové početí, kdy Ježíš byl zbaven dědičné odpovědnosti za prvotní hřích. Souvisí to s ideou, že každý člověk se narodí s prvotním hříchem a zbaví se ho až potom, co přijme křest. Po křtu „zemře“ původní člověk a „narodí“ se nový – tzv. duchovní narození. (McGuckin, 2011, s. 596)

⁴ Hlavním učení novoplatonismu je stupňování jsoucna, kdy vyšší je příčinou nižšího. Počátkem a příčinou veškerého bytí je tzv. Jedno. (is.muni.cz)

⁵ Predestinace (= předurčení) znamená teorii v náboženství, kdy je Bohem předem daná budoucnost, tedy například to, jestli lid bude předurčen ke spáse, nebo k zatracení. (Petrosillo, 1998, s. 165)

⁶ Ontologie je filozofická nauka o bytí/ jsoucnu.

církve začíná svátostí křtu. Bez křtu je nemožné vstoupit do věčného života – do Božího království. Křest se koná jednou za život, stejně jako když se člověk narodí biologicky, a je bránou do Církve Kristovy, proto nepokřtěné osoby nemohou přijímat svaté přijímání, ani jiné svátosti.⁷ (Taušev, n. d.) Při vstupu do pravoslavného chrámu existují určitá pravidla, která se poměrně liší od pravidel katolické církve. Před samotným chrámem by se řádný křesťan měl při krátké modlitbě třikrát pokřižovat a poklonit se, a pak teprve může vstoupit dovnitř. Také by měl přijít dříve před bohoslužbou, aby stihl zapálit svíčky a pomodlit se u ikon. Pro muže platí, že vždy musí sundat pokrývku hlavy, a ženy si naopak musí zahalit vlasy šátkem a obléct si delší sukni. Je zvykem, že ženy stojí v levé polovině chrámu a muži v pravé, aby se vzájemně nerozptylovali u modliteb.⁸ Pravoslavné bohoslužby jsou z větší části zpívané. Většinou jde o zpívaný dialog mezi knězem a jeho posluchači. V pozadí se nachází sbor, který zpívá žalmy. Do většiny pravoslavných chrámů lze přijít obvykle v jakýkoliv den v týdnu, ale bohoslužby se konají pouze o víkendech a o náboženských svátcích.

Křesťanská rodina v pravoslaví neoznačuje jen základní jednotku společnosti a státu, ale také představuje „malou církev“ sama o sobě. Správná výchova je totiž tím nejpodstatnějším a nejcennějším, co mohou rodiče dát svým potomkům. Společný život manželů vzniká svátostí manželství, tj. svatbou. Milost a požehnání Boží manželského páru se následně přenáší na narozené potomky i na celý domov. (tamtéž) Pravoslavná církev povoluje rozvod a nový sňatek, ale pouze za určitých podmínek. Pokud jde o rozluky páru z jiného důvodu než tragédie (např. smrt jednoho z manželů), jde o hřích, protože pravoslaví považuje manželské pouto za celoživotní a nerozlučitelné. Nicméně v současnosti, kdy společnost postupně ustupuje od konzervativního způsobu života, církev přihlíží na rozvod manželství daleko mírněji.⁹ (Ware, 1997, s. 275–276)

Co se týče pravoslavného křesťanského každodenního života, tak jeho nedílnou součástí jsou modlitby a čtení tzv. slov Božích. Slova Boží představují jakéhosi průvodce

⁷ Zde mluvíme o tzv. duchovním narození, kdy se po křtu člověk zbavuje svého prvotního hříchu a zrodí se „nový“.

⁸ V tradičním pravoslavném chrámu se obvykle stojí a jediná místa k sezení se nacházejí po bocích stěn pro ty, kteří ze zdravotních důvodů stát nemohou.

⁹ Existuje více pohledů a teorií. Pravoslavné kanonické právo povoluje až tři sňatky, ale jedině církevní soud rozhoduje, jestli je rozvod hříšným, nebo ne. Pravoslaví pohlíží na pohlavní styk jako na dar od Boha a měl by být záležitostí pouze manželskou, proto je cizoložství považováno za hřích i přesto, že rozvody jsou stále běžnější. Dosud také neuznává homosexuální partnerství. (McGuckin, 2011, s. 381)

životem. Řádný křesťan by si měl přečíst a pronést ráno i večer modlitbu¹⁰, aby načerpal duchovní sílu. Pro pravoslaví jsou důležité také rodinné modlitby, které utužují výše zmíněnou „malou církev“, protože soudržnost křesťanské rodiny je základem pevné víry v Boha, kdy si děti, vychované v duchovní křesťanské lásce, vybudují vztah jak k rodičům, tak i k církvi. Modlitby v domácím prostředí jsou prováděny před posvátnými ikonami. (Taušev, n. d.)

Pravoslaví se odráží nejen v duchovních aspektech křesťanského života, ale i v aspektech mezinárodní kultury.

1.2.1 Administrativní členění církve

Pravoslavná církev tvoří jeden velký celek, který je rozdělen na několik jednotlivých ortodoxních církví, jinými slovy nejde o jiné nebo protichůdné církve, ale o navzájem identické církve, které jsou oddělené ne ideologicky, ale administrativně. Tyto jednotlivé ortodoxní církve se dělí na tzv. autokefální (tj. samostatné), nebo na autonomní církve. Autokefální církve jsou zcela nezávislé a mají na rozdíl od autonomních právo svolávat ekumenický koncil¹¹, na kterém mohou jednat o otázkách místní i celoortodoxní povahy, a zároveň nemohou být ovlivněny, či narušeny jinou ortodoxní církví. Kdežto autonomní církve podléhají autokefálním a jsou omezené pouze na výkon vnitřní církevní správy. V současné době pravoslavné církve tvoří společenství šestnácti autokefálních a osmi autonomních církví (viz příloha č. 1 – Přehled pravoslavných církví). (Skurat, 1983, s. 209–210)

Základní jednotkou vnitřního uspořádání ortodoxní církve byla na prvopočátku *parikie* – farnost, tedy komunita, která se shromažďovala okolo chrámu, a hlavním představitelem byl biskup. Později se začaly zakládat větší celky (tzv. *eparchie*) na různých místech, které měly vlastního biskupa. S růstem církve a šířením víry do okolních vesnic a měst vznikaly *metropole*, jejichž autoritou se stali metropolité. Souborně tento systém uspořádání nazýváme *episkopát* neboli biskupství. Od 4. století n. l. byl systém pravoslavné církve ovlivňován změnami správy v Římské říši a některé autokefální metropole byly sjednoceny do tzv. *exarchátů*. V 6. století byly zformovány ještě větší

¹⁰ Jedná se o jakoukoliv liturgii, kterou pravoslavná církev poskytuje.

¹¹ Ekumenický koncil je obecně koncil všech křesťanských církví na světě v čele s papežem. V pravoslaví se však ekumenickým koncilem rozumí i koncil, kterého se účastní všechny ortodoxní církve bez ostatních křesťanských církví. (McGuckin, 2011, s. 205)

územní církevní jednotky – *patriarcháty*, které spojovaly metropole, a tedy i exarcháty za účelem *sobornosti*¹². Historicky prvním patriarchátem se stal patriarchát cařihradský a spolu s patriarchátem alexandrijským, antiochijským a jeruzalémským představují starověké a zároveň nejvýše postavené církevní celky, od kterých se později odvíjeli další autokefální církve¹³. V současnosti se můžeme setkat i s případy, kdy jsou v některých zemích ortodoxně zaměřené církve, ale nejsou oficiálně uznány ani jako autokefální ani jako autonomní. Jsou pravděpodobně přímou součástí některé z výše uvedených církví (např. krétská církev), nebo dokonce takové, které vůbec nekorespondují s oficiálním uspořádáním a považují se za zcela oddělené od systému (např. Sdružení chorvatských pravoslavných věřících). (Blochin, 2014, s. 50–51)

V dnešní době neexistuje jediný kontinent a prakticky ani jediný stát, kde by neexistovala žádná pravoslavná farnost spadající pod jurisdikci té či oné místní pravoslavné církve, a proto lze podotknout, že pravoslaví ve 21. století nabylo značné postavení v křesťanské víře.

1.2.2 Církevní rok a hlavní svátky

Pravoslavná církev odmítla v roce 1583 gregoriánskou reformu nového stylu počítání kalendářního času¹⁴, a tak dodnes některé pravoslavné církve užívají starý styl kalendáře (tzv. juliánský), který je zpožděný o třináct dní.¹⁵ Církevní rok začíná 1. září, kdy prvním klíčovým svátkem je Narození Panny Marie (8./21. září), a končí 31. srpna Nanebevzetím Panny Marie (15./28. srpna). Pro pravoslavného křesťana je tedy rok chápán nejen jako časové období, ale také jako symbolická cesta od přechodného života k životu věčnému (Ware, 1997, s. 282).

V pravoslaví se rozlišují dva typy církevních svátku, a to svátky nepohyblivé, tj. slaví se každý rok ve stejný den (v měsíci), a svátky pohyblivé, které se slaví každoročně

¹² *Sobornost*, neboli všeobecnost, je myšlenka v pravoslaví, která vyjadřuje jednotu křesťanů v rámci života v církvi. (McGuckin, 2011, s. 130)

¹³ Starověké patriarcháty byly autokefální už od doby jejich založení a na základě svolání ekumenických koncilů se od nich teprve mohly oddělit části církve, které usilovaly o nezávislost. Mezi takovými byla ve středověku například i Ruská pravoslavná církev, která původně spadala pod cařihradský patriarchát a vyvinula se v dominantní církev, jež dala vznik i dalším autokefálním církvím (např. polská). (Blochin, 2014, s. 54)

¹⁴ Gregoriánské reforma kalendáře je nazývána podle papeže Řehoře XIII., který roku 1582 nechal opravit nepřesnosti juliánského kalendáře podle solárního kalendáře. (McGuckin, 2011, s. 96)

¹⁵ Velká většina pravoslavných církví přešla na gregoriánský kalendář po první světové válce a mezi církvemi, které tak neučily dodnes, jsou např. ruská, srbská, polská, gruzínská a jeruzalémská. (tamtéž, s. 97)

v různé dny v závislosti na cyklu svátku Svaté Paschy. (Vychodilová, 2003, s. 47) Svatá Pascha¹⁶ je stěžejní událostí pravoslaví, která se řídí lunárním kalendářem a slaví se celkem čtyřicet dní. Oslava začíná od první neděle po jarní rovnodennosti a prvního březnového úplňku (den počátku připadá na datum obvykle v rozmezí od 22. března po 24. dubna), a končí oslavou svátku Nanebevzetí Ježíše Krista (tzv. Letnice). (Vychodilová, 2003, s. 59)

Dle důležitosti je v typikonu¹⁷ vyčleněno dvanáct svátků¹⁸, které se označují jako „velké“ svátky a jsou spjaty buď se životem Ježíše Krista, nebo se životem Panny Marie (viz příloha č. 3 – Přehled pravoslavných církevních svátků). Dále typikon také pojednává o „středních“ a „malých“ svátcích včetně každé neděle, která je svátkem sama o sobě a připomíná Kristovo vzkříšení. (Taušev, n. d.)

Nedílnou součástí církevního roku je mimo jiné půst. Pravoslaví vždy pokládalo lidské tělo a duši za jedno, a proto trvalo na tom, aby tělo, stejně jako duše, bylo spořádané. Půst tedy hraje v důležitou roli v liturgickém roce pravoslavného křesťana.

Během roku se konají čtyři mnohodenní půsty:

1. Velký půst – sedm týdnů před Paschou
2. Petropavloský půst – začíná v pondělí, osmý den po Letnicích, a končí 28. června/11. července v předvečer svátku sv. Petra a Pavla (doba trvání se pohybuje od jednoho do šesti týdnů)
3. půst před svátkem Zesnutím Přesvaté Bohorodice – trvá dva týdny od 1./14. srpna
4. půst před svátkem Narození Páně – trvá čtyřicet dní od 15./28. listopadu

Kromě těchto mnohodenních půstů jsou každá středa a pátek též postními dny a existují i jednodenní půsty v předvečer některých svátků. Obecně při kterémkoliv půstu je zakázáno konzumovat nejen maso, ale také ryby a všechny živočišné produkty (vejce, máslo, mléko, sýry apod.), rostlinné oleje a víno. V praxi je však mnoho pravoslavných křesťanů, zejména žijící v západním světě, přesvědčeno, že v podmínkách moderního

¹⁶ Název *Pascha* pochází z hebrejského slova *pesach* – přejít, a je připodobněním osvobození Židů z otroctví ve Starém Egyptě (exodus) k ukřižování Ježíše Krista a jeho následnému zmrtvýchvstání. V římskokatolické církvi je tento svátek označován jako Velikonoce. (Vychodilová, 2003, s. 48)

¹⁷ Typikon je kniha pravoslavné církve, která popisuje řád bohoslužeb a pravidla liturgie. (McGuckin, 2011, s. 193)

¹⁸ Do součtu se nepočítá svátek svaté Paschy, protože se považuje za svátek všech svátků a tvoří jakýsi mezník v církevním kalendáři.

života je nemožné nadále důkladně dodržovat tradiční pravidla půstu, která jsou v rozporu se současným myšlením a stylem života, a proto se od přísných pravidel postupně ustupuje. (Ware, 1997, s. 281)

1.2.3 Liturgie

Slovo *liturgie* pochází z klasické řečtiny a doslova znamená „veřejná služba“. V pravoslavném pojetí však označuje rituál, konkrétně svátost¹⁹ a eucharistii²⁰, nebo veřejné církevní shromáždění za účelem bohoslužby a také modlitby, které křesťan praktikuje v každodenním životě. Jedná se o činnosti, při kterých každý věřící aktivně projevuje svou víru. Z pohledu církevní (nebo pravoslavné) věrouky jde totiž o naplnění podstaty církve, tj. Kristovu přítomnost mezi těmi, kdo v něj věří. (Peterson, 2010, s. 237)

V pravoslavné církvi se rozlišují čtyři různé liturgie:

- 1) Liturgie sv. Jana Zlatoústého, která je nejčastější liturgií slavenou v neděli i ve všední dny.
- 2) Liturgie svatého Basila Velikého, která se slaví desetkrát ročně, zejména o postních nedělích. Je velmi podobná struktuře liturgie sv. Jana Zlatoústého, ale je mnohem obsáhlejší.
- 3) Liturgie svatého Jakuba, bratra Páně, která se slaví pouze jednou ročně na svátek svatého Jakuba (23. října) a pouze na určitých místech (například v Jeruzalémě).
- 4) Liturgie předem posvěcených darů je speciální bohoslužbou, která probíhá pouze ve středu a pátku Velkého postu a první tři dny Velkého týdne. (Coniaris, 2007, s. 60)

Literatura pravoslavné liturgie nemá obdobu jako například misál²¹ katolické církve, ale vychází přímo z Písma svatého, tedy z Bible, která je rozdělena na jednotlivé části podle účelu určité modlitby či bohoslužby. Dělí se také dle doby na denní, týdenní, měsíční a velikonoční cyklus. (Peterson, Golitzin a Prokurat, 2010, s. 238) Ve většině

¹⁹ Svátostí (též svatou Tajinou) se rozumí církevní obřad, který ustanovil sám Ježíš Kristus a jehož pomocí se zprostředkovává prostřednictvím viditelných symbolů neviditelná Boží milost. V pravoslaví se uznává sedm svátostí – křest, biřmování, eucharistie, svátost smíření, svátost nemocných, manželství a svěcení kněžstva. (Petrosillo, 1998, 198)

²⁰ Eucharistie je posvátný obřad (v pravoslavné církvi je to tou nejvýznamnější svátostí), který spočívá v přijímání posvěceného chleba a vína. Umožňuje křesťanovi spojit se s Bohem. Symbolicky chléb a víno představuje podstatu Těla a Krve Kristovy, kterou během rituálu věřící přijímá. (Petrosillo, 1998, 52)

²¹ Misál je liturgická kniha, která obsahuje všechny pokyny a texty potřebné ke slavení mše po celý rok. (McGuckin, 2011, s. 369)

pravoslavných církví je liturgie psána staroslověnským nebo církevním slovanským jazykem. V některých zemích mimo Evropu nebo tam, kde netvoří většinu obyvatelstva Slované, se můžeme setkat i s přizpůsobením tanního klasického jazyka, například v Etiopské pravoslavné církvi se používá klasická etiopština. (Jakovljev, 2012, s. 589)

1.2.4 Ikona

Ikona²² je malebný obraz, který v pravoslavné víře nese vysokou spirituální hodnotu. Na rozdíl od ostatních křesťanských církví je tato realie jedinečná a je typická jen pro pravoslaví. Nejčastěji představuje postavy, které jsou spojené s pravoslavnou historií a posvátnými událostmi, například Nejsvětější Trojici, Ježíše Krista nebo Matku Boží a další. Hlavní úlohou ikon je podporovat jednotu člověka a Boha. Podle pravoslavných tradic má každá ikona svůj posvátný význam. Věřící se v závislosti na tom, kdo je na ikoně zobrazen, modlí k dané postavě podle účelu jeho modlitby. (McGuckin, 2011, s. 330–331) Ikony jsou velmi různorodé a člení se dle náboženského významu na mnoho různých typů, například, pokud se pravoslavný křesťan modlí k ikonám, které představují patrony rodiny, znamená to, že se modlí za zdraví a živobytí své rodiny. Ikony, které zobrazují posvátnou událost, většinou souvisí s pravoslavnými svátky a používají se k modlitbám při svátečních bohoslužbách. V zemích, kde pravoslavná víra dominuje, se můžeme často setkat s ikonami v dopravních prostředcích u místa řidiče, kdy duchovní síla ikony má zabránit havárii apod. Ani vyobrazení postavy na ikoně není náhodné. Všechny charakteristické rysy ikonopisné tváře, zobrazení gest a pozice postavy mají duchovní význam.²³ Ikony se staly natolik důležitým prostředkem pravoslavné církve, že jejich poškození by znamenalo pohromu nebo zneuctění, proto se má s nimi zacházet s velkou opatrností a respektem. (Malyševa, n. d.)

Z hlediska výtvarného umění se technika tvorby ikon nazývá ikonopis²⁴ a je v souladu s kánonickými pravidly, které určují, koho a jakým způsobem vyobrazit. Z pohledu pravoslavné víry je ikona tvorba od Boha, nikoliv tvorba samotného malíře i přesto, že se jedná o dílo vytvořené člověkem. (Torik, n. d.) Proto ikonou nelze zaměnit

²² Označení *ikona* pochází z řeckého slova „obraz“.

²³ Například vysoké čelo znamená duchovní moudrost, velké oči – proniknutí do záhad Božích, tenké rty – asketismus, protáhlé prsty – duchovní ušlechtilost, úklon – pozornost k Bohu, zvedání rukou – modlitba, mírně skloněná postava – pokora a poslušnost k vůli Boží. (Torik, n. d.)

²⁴ V souvislosti s tímto pojmem se také můžeme setkat s tzv. ikonografií. Nejde však o synonymum, ale o nauku, která zkoumá samotné vyobrazení na ikonách, například kdo a co je předmětem ikony.

jiným obrazem, který neodpovídá kánonickým pravidlům, i kdyby byly na něm vyobrazeny svaté postavy.

V běžném životě se s ikonami setkáme nejčastěji v pravoslavných chrámech. V domácnostech, které vyznávají pravoslavnou víru, mají ikony speciální místo u domácího oltáře a u tzv. ikonostasu²⁵.

1.2.5 Chrám

Jednou z hlavních vlastností Boha je jeho všudypřítomnost, proto se pravoslavný křesťan může modlit kdykoli a kdekoli, ale chrám se v náboženství považuje za unikátní místo Boží přítomnosti. Lze jej definovat jako centrum, kde se scházejí následovníci víry za účelem bohoslužeb, kdy vzdávají Bohu úctu, děkují mu za jeho dobročinnost a modlí se ke svým potřebám. (Ponomarjev, 2006, s. 126)

Budova chrámu má svůj vlastní, v průběhu staletí zavedený, architektonický vzhled s bohatou symbolikou. Je stavěn dle byzantského stylu architektury, který se formoval v 5. až 8. století n. l., tedy v době, kdy se postupně začalo křesťanství dělit na dvě větve. Proto si lze všimnout, že pravoslavné chrámy se značně liší od katolických. (scross84.livejournal.com) Odlišnosti se projevují především ve tvaru půdorysu, typický je tvar kříže, kruhu, osmicípé hvězdy a lodě²⁶. Samotný chrám se dělí na tři části, které symbolizují určitou oblast. První je oltář, který je považován za oblast Boží přítomnosti, druhým je samotný chrám, jež představuje nebeský svět a třetím je chrámová předsíň, která nese význam pro pozemský život. Všechny tři části chrámu v jejich úplnosti jsou obrazem celého vesmíru v čele s Bohem. Nejtypičtějším znakem je však kupole ve tvaru cibule s osmicípým křížem, která má představovat vstup do Nebes. Podle počtu kupolí lze určit komu je chrám zasvěcen, například, pokud je kupole jen jedna, je zasvěcena jednotě Boha, pokud jich je třináct, je zasvěcena Ježíši Kristu a dvanácti apoštolům apod. Součástí chrámu jsou často i samostatně stojící věže a zvonice, které mají spíše

²⁵ Ikonostas je zástěna s ikonami, která odděluje oltářní prostor. V chrámech se nacházejí v daleko větších provedeních a též má oddělit prostor pro nejsvětější oltář od oltáře pro laiky. (McGuckin, 2011, s. 329)

²⁶ Každý tvar nese určitý význam. Chrámy ve tvaru kříže byly postaveny na znamení, že Kristův kříž je základem církve, křížem je totiž lidstvo osvobozeno z moci Dávla a je otevřen vstup do ráje. Chrámy ve tvaru kruhu jako symbol věčnosti a nedotknutelnosti církve. Chrámy ve tvaru osmicípé hvězdy symbolizují Betlémskou hvězdu. Chrámy ve tvaru lodi jsou nejstarším typem chrámů, obrazně vyjadřující myšlenku, že církev jako loď zachraňuje věřící před katastrofálními vlnami plavby života a vede je do Božího království. Existují i smíšené typy. (Peterson, 2010, s. 67)

dekorativní účel a jsou typická více pro ruské pravoslavné chrámy. (Ponomarjev, 2006, s. 126)

Každý pravoslavný chrám je obvykle zasvěcen Bohu, nebo památce světce či posvátné události, a proto dostává příslušný název. Některé mají v názvu i geografickou polohu. (Ponomarjev, 2006, s. 126) Mezi nejhonosnější chrámy patří Chrám svatého Sávy v Bělehradě, Katedrála Krista Spasitele v Moskvě nebo Katedrála spásy rumunského lidu v Bukurešti.

2 Vznik pravoslavné církve v Japonsku

2.1 Japonská náboženská situace v období příchodu ruské pravoslavné misie

Příchod pravoslaví do Japonska datujeme na začátku druhé poloviny 19. století, kdy bylo Japonsko po téměř dvě stě letech znovu otevřeno předním západním mocnostem. O oficiální otevření Japonska se zasloužilo americké loďstvo v čele s komodorem Matthewem Perrym²⁷, který radikálně přinutil Tokugawský šógunát vzdát se absolutní nezávislosti státu, a Japonsko tedy dospělo po velkém úpadku během izolace²⁸ k převratným změnám jak v oblasti politické, tak i kulturní. Šógunát definitivně padl a započala nová éra, nazývána Meidži (1868–1912), která je charakteristická kompletní proměnou zaostalého feudálního státu v moderní kapitalistickou velmoc, jež se během relativně krátké doby dokázala dostat na ekonomickou úroveň západního světa.

Z pohledu nové ideologie, kterou Japonsko převzalo od západních států, bylo náboženství japonského národa v době velkých proměn otázkou, protože bezprostředním náboženstvím byly od dávných dob šintoismus spolu s buddhismem. Od roku 1543 se také začalo šířit i křesťanství, kdy Portugalci jako první Evropané v Japonsku kromě obchodního zboží přivezli i křesťanské misionáře. Křesťanství, i když se zprvu v Japonsku uchytilo, bylo s nástupem Tokugawského šógunátu na přelomu 16. a 17. století zcela zakázáno, protože představovalo hrozbu pro vnitřní politiku a odporovalo tehdejšímu konfuciánským zásadám, které byly šógunátem prosazeny jako hlavní myšlenkový směr pro feudální japonskou společnost. Nicméně v roce 1873 bylo znovu obnoveno díky Iwakurovy misie a modernizaci japonské společnosti²⁹. Na úplném začátku nové éry nebylo z politických důvodů v zájmu císaře Meidžiho³⁰ křesťanství oficiálně povoleno. Nová japonská vláda usilovala o zavedení šintoismu jako národního náboženství dle principu jednoty víry se státu, tzv. *saisei icchi*. Když se však vyslanci

²⁷ Matthew C. Perry (1794–1858) byl komodorem americké vojenské námořní flotily.

²⁸ Izolační politika japonského šógunátu Tokugawa (tzv. sakoku) trvala po dobu 265 let během období Edo (od roku 1603 do roku 1868). Během izolace Japonsko neobchodovalo a nepodporovalo vztahy se zahraničím. Platil také zákaz vstupu cizincům na japonské území a zákaz opuštění země Japoncům.

²⁹ Iwakurova misie (1871–1873) byla zahraniční misie za účelem poznání cizích zemí a navazování nových diplomatických vztahů.

³⁰ Císař Mucuhito, posmrtným jménem Meidži, nastoupil na trůn po restauraci moci císaře v roce 1868 a vládl do roku 1912.

Iwakurovy mise vrátili zpět do Japonska, doložili, že křesťanství představuje nedílnou součást života evropských národů, a tak bylo vzápětí povoleno s předpokladem, že usnadní modernizaci společnosti, která se řídila západním modelem. (Sablina, 2006, s. 23–35)

Přestože tehdejší japonská společnost byla vychována v duchu konfucianismu a šintoismu a bylo složité sloučit křesťanský způsob myšlení s tradičními japonskými hodnotami, příchod ať už katolických, nebo jiných misionářů nebyl tak bezvýsledný, jak by se dalo očekávat. Vraceli se totiž na původní místa, kam přicházeli první misionáři a byla obnovena místa, kde existovalo křesťanství už dříve. Dále křesťanství s sebou přinášelo v rámci modernizace nové kulturní poznatky, díky kterým se zvedla jeho popularita mezi Japonci, kteří měli zájem poznávat Západní svět. (Sablina, 2006, s. 23–35)

Ruská pravoslavná církev se oficiálně dostala do Japonska prostřednictvím Ruské pravoslavné misie³¹ na začátku 70. let 19. století a účel byl podobný jako u jiných církví – rozvíjet diplomatické a obchodní vztahy, rozšiřovat povědomí o víře a podílet se na kulturním dění. (Sablina, 2006, s. 35) Hlavním představitelem ruské misijní činnosti byl Mikuláš Kasatkin.

2.2 Mikuláš Kasatkin

Jeromonach³² Mikuláš, křestním jménem Ivan Dmitrijevič Kasatkin (dále jen Mikuláš Kasatkin), se narodil 1. srpna juliánského kalendáře roku 1836 na ruské vesnici Berjozovskij Pogost do rodiny diakona³³ místní církve. Po vzoru otce studoval církevní školu ve městě Běl'sku a poté nastoupil do Smolenského teologického semináře. Jakožto nejúspěšnější seminarista se v roce 1857 dostal díky stipendijnímu programu na Petrohradskou teologickou akademii, kterou ukončil doktorátem z teologie v roce 1860.

³¹ Ruskou pravoslavnou misii zde chápeme jako název instituce, proto bude nadále používáno velké počáteční písmeno na začátku slovního spojení. Byla to organizace, která tvořila zázemí pro japonské pravoslavné křesťany i pro ruské misionáře.

³² Jeromonach je pojem pravoslavné a řeckokatolické církve užíváný pro mnicha, který je zároveň vysvěcen na kněze (viz příloha č. 3 – Přehled pravoslavných duchovních hodností a hierarchie).

³³ Diákon je v pravoslavné církvi nejnižší stupeň kněžství, tj. pomáhá kněžím a biskupům při bohoslužbách, ale nemůže působit při církevním shromáždění sám či vykonávat svátosti. (McGuckin, 2011, s. 189)

Ještě téhož roku 24. srpna se stal mnichem. O pět dní později byl vysvěcen na diákona a o den později na jeromonacha. Bylo mu uděleno i církevní jméno – Mikuláš. Mikuláš v té době projevil velký zájem o šíření pravoslaví v Japonsku a na základě jeho přání byl přidělen Nejsvětějším synodem³⁴ do přístavního města Hakodate na Hokkaidu jako misionář a konzulární kněz. Ve svých 24 letech se tedy vydal na dlouhou cestu na Dálný východ. Zimu na přelomu 1860 a 1861 byl nucen kvůli nepříznivým podmínkám strávit na Sibiři v Nikolajevsku na Amuru. Nicméně čas věnoval studiu misionářství u episkopa Inocenta Kamčatského³⁵ a do Hakodate dorazil až 2. července roku 1861 na ruské lodi s názvem „Amerika“. (Sablina, 2006, s. 36–37)

Počátek Mikulášovy misijní činnosti byl velice obtížný. Musel se totiž přizpůsobit japonským kulturním zvykům a odlišné mentalitě japonských obyvatel. Během osmi let se Mikuláš naučil japonský a čínský jazyk do takové míry, aby mohl číst středověké buddhistické texty, které kvůli negramotnosti nedokázal přečíst ani prostý japonský lid. Zároveň se aktivně učil tamním reáliím. Profesor Kennosuke Nakamura³⁶ ho dokonce označil za jednoho z prvních japanologů vůbec. V roce 1869 se vrátil na dva roky do své rodné země, aby založil Ruskou pravoslavnou misii (viz podkapitola 2.4 Ruská pravoslavná misie v Japonsku v letech 1870–1904), kterou schválil Synod a Mikuláše pověřil vedením. (Suchanová, 2003, s. 14–15)

Dne 30. března v roce 1880 byl Mikuláš v katedrále Nejsvětější Trojice Alexandra Něvského v Lavře vysvěcen na tokijského biskupa – episkopa. Tato událost se pro něj stala impulsem pro ještě horlivější misionářskou činnost. Vybuďoval Katedrálu svatého vzkříšení v Tokiu, překládal liturgické knihy a sestavil pravoslavný teologický slovník v japonštině. (Sablina, 2006, s. 52–53)

Na počátku 20. století, kdy se pravoslavná církev v Japonsku těšila rozkvětu, vypukla Rusko-japonská válka (1904–1905). Nehledě na to, jaký negativní dopad měla válka v tomto období na rusko-japonské vztahy, Mikuláš dokázal na japonské půdě pozici pravoslaví mezi ostatními církvemi udržet. Byl velmi oddaný, svým japonským

³⁴ Nejsvětější synod byla nejvyšší instituce správy ruské pravoslavné církve, kterou založil car Petr I. Veliký v roce 1721 a existovala až do roku 1918. (McGuckin, 2011, s. 299)

³⁵ Svatý Inocent Veniaminov (1797–1879) byl nejslavnějším ruským pravoslavným misionářským knězem 19. století, který se později stal metropolitou Inocentem v Moskvě. Byl známý především misemi v zemích Dálného východu jako jsou například Kamčatka, Čukotka, Aljaška, Kurily, Aleutské ostrovy a další. (Sablina, 2006, s. 37)

³⁶ Kennosuke Nakamura je japonský vedoucí výzkumný pracovník v oboru religionistiky, který se mimo jiné zabýval biografií Mikuláše Kasatkina. (Suchanová, 2003, s. 14)

následovníkům. Během války povolal některé japonské pravoslavné kněze, aby konali bohoslužby v ruských zajateckých táborech, kde se nacházely ruští vojáci. V roce 1906 byl vysvěcen na arcibiskupa. Za jeho odvahu a činorodost během pobytu v Japonsku při válce jej začali přezdívat jako „Mikuláš Japonský“. Po válce stále pokračoval ve své činnosti, ale už ne v takovém rozsahu jako předtím. (Suchanová, 2003, s. 36–37) V červenci roku 1910 Mikuláš oslavil 50. výročí od prvního příjezdu na Dálný východ. Rok na to však onemocněl astmatem, zánětem ledvin a sklerózou. (Suchanová, 2003, s. 39–40)

Mikuláš Kasatkin zemřel 3. února roku 1912 v Tokiu ve věku 75 let. Jeho pohřeb byl uskutečněn 19. února, podle jeho poslední vůle, na hřbitově v tokijské čtvrti Janaka. Údajně se s ním přišly rozloučit desítky tisíc Japonců a na jeho hrob byly položeny stovky věnců včetně jednoho od samotného japonského císaře. (Chisamutdinov, 2010, s. 87) Mikuláš se svěřil ve svém deníku, že ačkoliv se v některých dobách opět nacházel ve svém rodném kraji a byla mu věnována velká pozornost od Ruské pravoslavné církve, cítil prázdnotu a stesk po Japonsku. (Suchanová, 2003, s. 28) Ruská pravoslavná misie v Japonsku se pro něj stala životním údělem, kterému se plně oddal, a proto není divu, že se stal patronem Japonské pravoslavné církve. Po dobu své působnosti nechal postavit jeden velký chrám, osm menších chrámů, 175 kostelů, 276 farností, vyučil jednoho episkopa, 8 diakonů, 115 katechetů a získal okolo 30 000 následníků (Chisamutdinov, 2010, s. 87). V roce 1970 by japonskou pravoslavnou církví svatořečen.

2.3 Počátky pravoslavné církve v 60. letech 19. století v Hakodate

Ruské impérium dlouhodobě usilovalo o navázání politických a obchodních vztahů s Japonskem, které měly posloužit jejich strategickým zájmům v mezinárodní politice.³⁷ Důležitou událostí pro tento diplomatický krok se stal až 12. srpna 1853 příjezd ruského

³⁷ O první pokus navázání vztahů s Japonskem se carské Rusko pokoušelo již v roce 1792, kdy připlulo ruské poselstvo v čele s A. K. Laxmanem do přístavu Nemuro na ostrově Hokkaidó s cílem podepsání obchodně-politických smluv. Vytvářelo si totiž osady v neobydlených částech Dálného východu, jako jsou například Kurilské ostrovy a Sachalin. Šógunát se však ke spolupráci s Ruskem nepřiklonil, ale dovolil mu vjezd alespoň jedné lodi do přístavu v Nagasaki. V roce 1804 tohoto povolení využil další ruský posel N. P. Rezanov, ale přesvědčil se jen o tom, že politika šógunátní vlády je neústupná. (Chisamutdinov, 2010, s. 22–23)

viceadmirála Jevfimiho Vasiljeviče Putjatina³⁸ do Nagasaki na fregatě Pallada v doprovodu čtyř dalších lodí, aby stanovil hranice mezi oběma státy. V roce 1854 se objevil na japonském pobřeží znovu³⁹, tentokrát na fregatě Diana v přístavu Hakodate, s požadavkem, aby se Japonsko Ruskému impériu oficiálně otevřelo a sjednalo s ním dohodu o obchodním styku. (Sablina, 2006, s. 35) Na rozdíl od radikálního postoje komodora Perryho se Putjatin neuchyloval k nátlaku a díky jeho vřelému vztahu s jedním z představitelů tehdejší japonské vlády *bakufu*, Tošiakirou Kawadžim⁴⁰, byla v únoru roku 1855 v Šimodě uzavřena první Rusko-japonská smlouva o obchodu (tzv. Šimodská dohoda⁴¹). Později v roce 1858 byla v Edu uzavřena další smlouva, a to oficiální Rusko-japonská dohoda o přátelství a obchodu. Tyto dvě dohody zajistily otevření přístavů v Nagasaki, Šimodě a Hakodate pro ruský obchod a také pro výměnu kultury a poznání. (Nakamura, 2004, s. 17)

V září roku 1855 byl v Hakodate založen první ruský konzulát v Japonsku a jeho konzulem se stal Iosif Antonovič Goškevič⁴². Goškevič kromě obchodních záležitostí viděl v Japonsku velký potenciál pro misijní činnost i přesto, že v té době bylo šíření křesťanství zakázáno. V roce 1859 tedy Goškevič nechal postavit v Hakodate první pravoslavný chrám (viz podkapitola 3.4.1) na náklady ruského konzulátu. Jako prvního duchovního správce chrámu povolal námořnického kněze Vasilija Machova, který se ale kvůli nepříznivému zdravotnímu stavu po roce vrátil do Ruska. Goškevičovi nezbylo nic jiného než požádat Nejsvětější synod, aby za něj vyslal náhradu. V dopise se žádostí upozorňoval zejména na to, že by měl být zvolen někdo, kdo vystudoval teologickou

³⁸ Viceadmirál Jevfimi Vasiljevič Putjatin (1803–1883) byl ruskou vládou poslán na výpravu do Japonska ještě roku 1852 v reakci na plány prolomení japonské izolace Američany, ale dorazil tam o měsíc později než komodor Perry s americkou flotilou.

³⁹ První návštěva Putjatina nebyla zbytečná. I když byla jednání v Nagasaki zdlouhavá, došlo ke značné kulturní výměně mezi oběma stranami. Politické vztahy se také začaly vyvíjet dobře. Putjatin byl však kvůli začínající Krymské válce (1853–1856) nucen nechat fregatu Palladu v Japonsku a odjet do Ruska. (Chisamutdinov, 2010, s. 25)

⁴⁰ Tošiakira Kawadži (1801–1868) zaujímal v japonské vládě pozici hlavního správce financí (tzv. *kandžó bugjó*). Účastnil se též jednání s cizinci a byl mu svěřen na starost veškerý kontakt s ruskou stranou. (Sablina, 2006, s. 34)

⁴¹ Šimodská dohoda (*Niči-ro wašin džójaku*) podepsána 7. února 1855 byla první dohodou mezi Ruskem a Japonskem. Stanovila hranice mezi oběma zeměmi, otevřela japonské přístavy ruským lodím a povolila stavbu ruského konzulátu v Hakodate.

⁴² Iosif Antonovič Goškevič byl synem vesnického běloruského kněze a byl vychován v církevní škole v Minsku. Vystudoval také Petrohradskou teologickou akademii, po které odjel na deset let do Pekingu jako pravoslavný misionář. Jako člen asijské sekce ministerstva zahraničních věcí v Rusku byl součástí výpravy Putjatina do Japonska a účastnil se jednání v Nagasaki. Dále také působil jako tlumočnick z čínštiny do ruštiny v Šimodě (1854–1855). (Sablina, 2006, s. 35)

akademii, a bude tak schopen reprezentovat pravoslavnou církev a zároveň zvládne přiblížit ruskou duchovní kulturu a vědecké poznatky nejen Japoncům, ale i cizincům pobývajícím v Japonsku. (Sablina, 2006, s. 35–36) Synod jeho žádosti vyhověl a zanedlouho poté v roce 1861 do Hakodate dorazil pětadvacetiletý jeromonach Mikuláš Kasatkin.

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, počátky mladého Kasatkina nebyly snadné. Nebyla to jen kulturní a jazyková bariéra, která znesnadnila proces přijímání pravoslavné nauky v japonském prostředí, ale také negativní postoj Japonců k cizincům⁴³ (Suchanova, 2003, s. 10). To ho však neodradilo a trpělivě se věnoval svému poslání. Prvním horlivým japonským následovníkem pravoslavné církve se stal Takuma Sawabe⁴⁴. Na jeho žádost jej Kasatkin v roce 1868 tajně pokřtil a dal mu nové křestní jméno Pavel. Ve stejném roce se k němu přidal hakodatský lékař Acunori Sakai, po křtu zvaný Johan. Třetím byl pak přítel Sakaie, též lékař, Jakub Urano.⁴⁵ (Ivanova, 1993, s. 48) Společně s Kasatkinem vytvořili jádro začínající japonské pravoslavné církve.

Kasatkinova vytrvalost se začala nést své plody. V letech 1868–1869 získal několik desítek zájemců o křest, přestože křesťané byli v té době potlačováni a pronásledováni. Například Takumovi Sawabemu místní správa vyhrožovala zatčením za to, že se oficiálně zřekl šintó a šířil mezi Japonci pravoslaví.⁴⁶ (Chisamutdinov, 2010, s. 73) Většinu následovníků to však neodradilo od toho, aby se nadále zabývali studiem ruského jazyka a pravoslavných reálií. Kasatkin na základě ochoty svých následovníků začal uvažovat o tom, jak by měl dále rozšířit oblast svého vlivu. Ke konci roku 1869 se rozhodl vrátit do Ruska, aby požádal Nejsvětější synod v Petrohradu o povolení k založení Ruské pravoslavné misie v Japonsku (*Svjatitel Nikolaj Japonskyj*, 2007, s. 17). Synod spolu s tehdejšími carem Alexandrem II., který viděl v misii značný politický

⁴³ Tou dobou obyvatelé Japonska stále žili s myšlenkou, že cizinci, včetně Rusů, chtějí kolonizovat japonská území. Bylo tomu tak, protože Japonci nebyli během izolace státu v kontaktu s cizinci, a tak vnímali jejich příchod jako hrozbu.

⁴⁴ Takuma Sawabe (1835–1913) byl samuraj a výborný šermíř z knížetství Tosa (dnešní prefektura Kóči). Putoval po Japonsku a vyučoval šermířství. Okolo roku 1848 dorazil do Hakodate, kde si později I. A. Goškevič od něj vyžádal lekce šermu pro svého syna. Zároveň se tam oženil s dcerou šintoistického kněze. Jako zeť šintoistického kněze také zdědil kněžství, protože jeho tchán neměl mužského potomka. Působení Kasatkina v roce 1865 Sawabe nejdříve silně odsuzoval, a dokonce plánoval spáchat na něho atentát. Kasatkin se ale choval vstřícně a požádal ho, aby si vyslechl pravoslavné učení. Sawabe kupodivu souhlasil a zanedlouho sám konvertoval na pravoslavnou víru. (Sablina, 2006, s. 43)

⁴⁵ Lékaře Sakaie přivedl k víře sám Sawabe a oba společně potom přesvědčili lékaře Urana, aby také přijal pravoslavné učení.

⁴⁶ Sawabe tehdy sice nebyl zatčen, ale jeho dům byl vypálen. Kasatkin ho následně vyslal do Sendai, aby pokračoval v šíření pravoslavného učení tam. (Sablina, 2006, s. 44)

potenciál, mu v první polovině roku 1870 vyhověli. Do Hakodate se vrátil 22. března 1871 jako hlavní představitel Misie. (Kurbatov, 2015, s. 104)

2.4 Ruská pravoslavná misie v Japonsku v letech 1870–1904

Návrat Mikuláše Kasatkina do Japonska v roce 1871 započal další fázi vývoje japonské pravoslavné církve, který tentokrát probíhal již na oficiální úrovni. Synod stanovil podmínky pro to, jak by měla Ruská pravoslavná misie fungovat a kdo by se jí měl účastnit. Zařadil ji pod správu Kamčatské eparchie⁴⁷ jako autokefální církev, tj. byla eparchii podřazená a byla na ní závislá. Hlavním představitelem se stal samozřejmě Kasatkin, k němu byli přiřazeni další čtyři ruští jeromonachové a jeden církevní úředník. Hlavními kritérii výběru byl maximální věk 33 let a dosažené akademické vzdělání. Do Japonska byli vysíláni na dobu neurčitou, pokud se chtěli vrátit domů, potřebovali zvláštní povolení od Synodu. Každý ze čtyř jeromonachů měl sloužit v jiném městě (v Hakodate, Nagasaki, Jokohamě a Hjógu). Misionářům bylo také důrazně doporučeno, aby se co nejdříve naučili japonsky. Měli navíc také podávat hlášení o průběhu misie a psát články do novin pro ruskou veřejnost.

Mikuláš Kasatkin byl po příjezdu do Hakodate v roce 1871 velmi překvapen. Očekával, že v důsledku přetrvávajících represí ze strany japonské vlády bude misie spíše upadat, ale situace byla opačná – pravoslavné učení se díky některým japonským zapáleným následovníkům, jako byl např. Sawabe, rozvinulo ještě více. To Kasatkina motivovalo k dalším rozsáhlým plánům. Přestože Synod stanovil, že do Japonska mají přijet další čtyři jeromonachové, s Kasatkinem dorazil jen jediný kněz, Grigorij Voroncev, ale ten se kvůli své neschopnosti vést misii po dvou měsících vrátil do Ruska. Na jeho místo pak téhož roku nastoupil jeromonach Anatolij Tichaj⁴⁸. Tichaj se stal Kasatkinovou pravou rukou. (Suchanova, 2003, s. 16–17) Stal se totiž nástupcem Kasatkina v Hakodate,

⁴⁷ Nejblíže Japonsku se nacházela Kamčatská eparchie. Mezi její pravomoci patřilo vysvěcovat nové kněze a udělovat tak kněžství budoucímu japonskému duchovenstvu.

⁴⁸ Anatolij Tichaj (1838–1893) pocházel z Besarábie a vystudoval Kyjevskou teologickou akademii. Byl velice nadaný. Během prvního roku svého pobytu v Japonsku se naučil jazyk na takové úrovni, že mohl začít překládat. Významně se podílel na organizaci japonských teologických škol. Otevřel dokonce svou vlastní – Základní křesťanské učiliště v Hakodate. Roku 1890 těžce onemocněl, a tak odjel na léčení do Petrohradu, kde strávil poslední tři roky svého života. (Sablina, 2006, s. 45)

když se Kasatkin roku 1872 přestěhoval do Tokia. Po svém příjezdu do Tokia Kasatkin v centru města vybudoval centrální sídlo⁴⁹ Misie (Makarov, 1889, s. 13).

K oficiálnímu založení Misie v hlavním městě Tokiu došlo teprve v roce 1873, kdy japonská vláda zrušila zákaz šíření a vyznávání křesťanství.⁵⁰ Od tohoto okamžiku Kasatkinovi ani jeho následovníkům už nic nebránilo, aby se mohli svobodně účastnit bohoslužeb, studovat duchovní nauku a budovat základy japonské pravoslavné církve. Kasatkinovy vzpomínky na toto období se dochovaly v jeho deníku:

Příznaky toho, že Bohu je libo ozářit Japonsko světlem evangelia, jsou každým dnem jasnější. Podívejte se na tento mladý, čilý národ. Není hoden být osvícen světlem evangelia? Každý den přicházejí noví lidé ke všem misionářům, včetně Rusů, kteří žízní dozvědět se o Kristu. Každým dnem počet konvertitů roste (...) Pán Bůh nás nechal zažít pronásledování, ale nevyhnutelná bouře se již přehnala (...)

(Svjatitěl Nikolaj Japonskyj, 2007, s. 19)

Stavba centrálního sídla trvala do roku 1875 a skládala se z pravoslavného kostela, církevních škol (viz podkapitola 3.1 Pravoslavné školy), bytů pro duchovenstvo a jiných pomocných zařízení. Další důležitou událostí misie, která stála na počátku japonské pravoslavné církve, bylo vysvěcení Pavla Sawabeho roku 1875 kamčatským episkopem na kněze. Sawabe se stal nejen prvním japonským pravoslavným křesťanem, ale i prvním japonským duchovním. V průběhu dalších tří let k němu přibylo dalších šest Japonců, kteří přijali duchovní hodnost, a tak Misie postupně získávala do svých řad i členy japonského původu. (Kurbatov, 2015, s. 104)

Sedmdesátá až osmdesátá léta 19. století se v Japonsku nesla v duchu poznávání celé západní kultury. Křesťanství nebylo výjimkou. Se založením Pravoslavné misie přicházelo velké množství nových zájemců. Zvýšily se také náklady na financování misijní činnosti. Dříve veškeré aktivity pravoslavných duchovních platil ruský konzulát. Nyní bylo třeba stavět nová sídla, zakládat školy, rozšiřovat literaturu, reálie apod. Část nákladů samozřejmě platila ruská vláda, ale do finanční podpory se výrazně zapojili i mecenáši. Dne 12. srpna roku 1875 vydal ruský car výnos „Výzva ke shromažďování

⁴⁹ Dle rusko-japonských politických dohod bylo pronajato od tokijské správy na dobu neurčitou místo na kopci zvaném Surugadai, kde se nyní nachází čtvrť Čijoda. (Makarov, 1889, s. 13).

⁵⁰ Šíření křesťanství bylo v Japonsku sice povoleno, ale oficiálně svoboda víry vstoupila v platnost až v roce 1889, kdy byla garantována první japonskou ústavou, tzv. Ústavou Meidži.

darů pro potřeby Ruské pravoslavné misie v Japonsku“, který byl uveřejněn v ruském tisku. Výzva oslovila mnoho zámožných šlechticů, pravoslavných duchovních i ruských vyslanců v Japonsku, kteří peněžně přispěli na činnost Misie. Jedním z nich byl také viceadmirál Putjatin, který nadále vřele podporoval rusko-japonské vztahy⁵¹. (Bogoljubov, 1996, s. 38) Přijímaly se také milodary ve formě ikon, knih, rouch a jiných církevních potřeb (Sablina, 2006, s. 55).

Díky působnosti Misie se církev rychle rozrůstala, a tak na žádost Kamčatské eparchie Synod rozhodl, že bude jmenován episkop, který se vedení japonské pravoslavné církve ujme. Roku 1878 tento post přijal Kasatkin, který jej ale přijal s určitými výhradami, jež vyjádřil následovně: *Pokud nemůže být určen jiný episkop z Ruska, souhlasím...* (Svjatitel Nikolaj Japonskyj, 2007, s. 21) Jmenován mohl být pouze v Rusku, proto se podruhé a naposled vrátil do své rodné země. Zůstal tam do roku 1880 a čas, který v Rusku strávil, věnoval shromažďování dalších finančních darů, které měly sloužit splnění jeho vize – založení Katedrály svatého vzkříšení v Tokiu (viz podkapitola 3.4.2 Katedrály svatého vzkříšení), kterou začal stavět v roce 1884. Stavba trvala celkem sedm let a poté byla slavnostně otevřena. Slavnostního otevření katedrály se měl zúčastnit i budoucí car Mikuláš II., avšak cestou do Tokia se nedaleko Kjóta ve městě Ocu stal obětí atentátu, který spáchal strážník Cuda Sanzó⁵². I když utrpěl jen menší zranění, svou účast na slavnostním otevření kostela po této zkušenosti odmítl. Japonský císař Meidži se poté v Kjótu v přítomnosti carova budoucího následníka a Kasatkina za nemilou událost omluvil. (Ivanova, 1993, s. 66–67)

Na přelomu 19. a 20. století již japonská pravoslavná církev čítala více jak 28 tisíc členů. Během tří desetiletí tak Kasatkin dokázal v Japonsku vybudovat pevné základy japonské pravoslavné církve. Velmi mu v tom pomohli japonští katechetové⁵³, protože zájemců o misionářskou činnost v Japonsku bylo mezi ruským pravoslavným duchovenstvem velmi málo, navíc mnoho misionářů opouštělo zemi příliš brzy⁵⁴ (seznam

⁵¹ Zajímavostí je, že mecenáškou se stala i jeho dcera Olga Jevfimovna, která v 70. letech 19. století financovala pravoslavnou školu pro ženy (viz podkapitola 3.1). Rok po otcově smrti (1889) přijela do Tokia a pokračovala v Putjatinově podpoře Misie. (Sablina, 2006, s. 55)

⁵² Cuda Sanzó byl japonským členem carovy ochranky, protože ale patřil mezi velké odpůrce přítomnosti cizinců v Japonsku, rozhodl se zaútočit na Mikuláše II. samurajským mečem. Vzápětí byl odsouzen a uvězněn na doživotí. (Ivanova, 1993, 66)

⁵³ Katechetové jsou křesťané, kteří absolvovali teologický seminář a jsou tedy oprávněni oficiálně šířit věrouku.

⁵⁴ Misionáři zřejmě špatně snášeli cizí prostředí, odlišnou kulturu, příliš vzdálený jazyk a nezvyklé přírodní podmínky.

ruských misionářů viz příloha č. 4). Lze říci, že pro Misii bylo méně nákladné a praktičtější vzdělávat Japonce v církevních školách, a pak je vyslat do různých částí Japonska včetně nejmenších vesnic, než aby Synod vysílal do Japonska ruské teology, kteří do této země často ani odjíždět nechtěli. I pro samotné Japonce bylo přijatelnější přijímat nauku od svých krajanů. (Nakamura, 2004, s. 26) Řada japonských pravoslavných učenců viděla v Misii také příležitost, jak si otevřít cestu do Evropy. Pobyt v carském Rusku například uskutečnili historicky první uznávaná japonská malířka stylu *jóga*⁵⁵ a pravoslavná křesťanka Rin Jamašita (viz podkapitola 3.3 Rin Jamašita jako první japonský ikonopisec), Mii Dóró⁵⁶, který čtyři roky studoval na Kyjevské teologické akademii, nebo absolvent tokijského Teologického semináře Šógoró Šódži⁵⁷ aj. (Ivanova, 1993, s. 71–72)

Počáteční období představovalo pro japonskou pravoslavnou církev dobu rozkvětu. Dle tehdejších pramenů a současných studií se vývoj pravoslaví v Japonsku zdál být ideální. Až na incident při cestě Mikuláše II. do Tokia se Misie během svého působení nepotýkala s výraznými problémy. Toto úspěšné období však narušila válka⁵⁸ mezi Ruskem a Japonskem roku 1904, při které začala Misie výrazně upadat.

2.5 Japonská pravoslavná církev v období Rusko-japonské války

Válka mezi Ruskem a Japonskem představovala pro japonskou pravoslavnou církev velkou útrapu. Ještě krátce před válkou, když se v Japonsku začaly diplomatické vztahy s Ruskem postupně zhoršovat, byli všichni pravoslavní Japonci považováni za zrádce a Pravoslavnou misii japonská vláda podezírala z ruské špionáže⁵⁹. (Steiner, 1995, s. 550)

⁵⁵ Styl *jóga* je japonský způsob umění, u kterého se využívají techniky a materiály západního umění.

⁵⁶ Mii Dóró (Simjeon, 1858–1939) pocházel z Morioky. Později za dob Rusko-japonské války se stal o ruské zajatce v Nagoji, Šizuoce a Ósace. Proslul svými studiemi o tom, jak v Japonsku vznikala pravoslavná církev. (Sablina, 2006, s. 110)

⁵⁷ Šógoró Šódži (Sergej, 1869–1936) nastoupil roku 1888 na Petrohradskou teologickou akademii. Mezi studiemi psal memoáry, které později publikoval v časopise *Seikjó šinpo* (viz podkapitola 3.2). (Sablina, 2006, s. 111)

⁵⁸ Rusko-japonská válka (1904–1905) byla válečným konfliktem týkající se koloniálních ambicí obou zemí. Hlavním dějištěm bojů bylo čínské Mandžusko, které chtěly obě země dostat pod svou nadvládu. Konflikt vyvrcholil bitvou u Mukdenu, kdy Japonsko Rusko porazilo.

⁵⁹ Jako důvod posloužil tzv. incident *rotan* (*ro* = Rusko, *tan* = špionáž) z roku 1903, kdy jeden z japonských úředníků poslal Kasatkinovi výzvu, aby mu prodal tajné plány ruské vlády. Kasatkin na něj podal trestní oznámení. Případ byl ukončen bez soudního rozsudku, protože nebyl nalezen dostatek důkazů. Bulvární

Na začátku konfliktu v únoru r. 1904 se většina Rusů pobývajících na japonském území vrátila zpět do vlasti. Mikulášovi Kasatkinovi bylo také doporučeno opustit Japonsko, ale odmítl. Podle jeho slov mu nezáleželo na tom, kdo koho porazí, jen si přál, aby válka co nejdříve skončila a aby bylo co nejméně obětí. (*Svjatitel Nikolaj Japonskyj*, 2007, s. 28) Přitom veřejnou činnost Misie pozastavil, tj. nekonaly se veřejné bohoslužby, školy nepřijímaly nové studenty a ani se nevydávala nová literatura. Církev fungovala pouze omezeně, jen ti nejvěrnější pokračovali ve svém poslání. Kasatkin svým japonským následovníkům vzkázal, ať se modlí za vítězství svého vládce, avšak sám se modlil za Rusko, protože duševně nemohl zradit svou rodnou zemi (tamtéž, s. 29). Zároveň se příliš nevměšoval do politiky a uchýlil se k životu v ústraní. Díky tomu zajistila tokijská správa pro Misii policejní ochranu, při které nebyla nijak vojensky narušena. (Ivanova, 1993, s. 76)

V průběhu války se Kasatkin nevěnoval pouze studiu a překládání liturgických textů, ale věnoval se také ruským válečným zajatcům. Zajistil, aby se v každém zajateckém táboře na japonských ostrovech⁶⁰ nacházel alespoň jeden pravoslavný kněz, který konal bohoslužby pro obyčejné ruské vojáky i důstojníky. Také založil tzv. Společnost duchovní útechy pro válečné zajatce, která fungovala jako charita. Společnost tvořili pravoslavní Japonci (17 kněží a 6 diákonů), kteří společně s Kasatkinem sbírali milodary (nejenom finanční dary, ale např. i ikony, knihy, křížky aj.) pro raněné a zajaté vojáky. (Suchanova, 2003, s. 36–37)

Po ukončení války Misie nechala postavit památníky a chrámy na počest padlých ruských vojáků. Jedním z nejznámějších je chrám v Macujamě, kde je pohřbeno 97 vojáků. (Sablina, 2006, s. 116) Misionářská činnost se znovu obnovila po válce, kdy se kněží vrátili ze zajateckých táborů do svých původních pozic, a ti, kteří byli vysláni do války, se opět připojili k mírovému životu v církvi.

tisk z tohoto incidentu však udělal senzaci a psal o tom, že pravoslavná církev slouží jako tajný ruský agent a také že Japonci ve skutečnosti nenávidí zvuky zvonů tokijské katedrály. (Steiner, 1995, s. 550)

⁶⁰ Bylo jich několik. Nejpočetnější byly v roce 1906 tábory v Ósace (17 597 zajatců), Ninošimě (2 630 zajatců), Macujamě (2 329 zajatců) a Nagoji (1 023 zajatců). (Sablina, 2006, s. 115)

2.6 Vývoj japonské pravoslavné církve po Rusko-japonské válce do roku 1912

Po Rusko-japonské válce činnost Misie pokračovala, ale už ne v takovém rozsahu jako dříve. Kvůli válce se zvýšily náklady na chod církve a také ochladl vztah Japonců k Rusům. Veškeré snahy Ruska získat vliv na Dálném východě ztroskotaly, proto financování pravoslavné církve nepovažovala ruská vláda nadále za smysluplné. Kvůli této finanční krizi musela misie zavřít některé školy. Počet katechetů se snížil o 40 % a školy přijímaly nové studenty pouze každý druhý rok. Nových konvertitů též přibývalo daleko méně než před válkou. (Suchanová, 2003, s. 37) Před smrtí Mikuláše Kasatkina roku 1911 japonská pravoslavná církev čítala celkem 31 984 věřících, z toho 41 kněží, 121 katechetů a 265 nových konvertitů. (Nakamura, 2004, s. 32)

Roku 1908 přijel do Japonska nástupce Mikuláše Kasatkina Sergij Tichomirov⁶¹. Na rozdíl od několika svých předchůdců se dokázal v japonském prostředí velmi rychle adaptovat a naučit se také japonštinu. Svou prací se jako jediný dokázal vyrovnat Kasatkinovi, japonští pravoslavní křesťané si jej také velmi cenili. (Bogoljubov, 1996, s. 101–102)

V červenci roku 1911 misie slavila Kasatkinovo 50. výročí služby a při této příležitosti se sešlo více než 120 účastníků ze všech částí Japonska. O rok později Kasatkin zemřel v důsledku své nemoci. Svou poslední bohoslužbu celebroid v první den pravoslavných Vánoc roku 1912. Krátce potom byl hospitalizován v Nemocnici svatého Lukáše v Cukidži. Dne 16. února oznámil zvuk zvonu Katedrály svatého vzkříšení smrt milovaného misionáře a zakladatele japonské pravoslavné církve. (*Svjatitel Nikolaj Japonskyj*, 2007, s. 30) Budoucnost pravoslaví v Japonsku tak od této chvíle měl na starost Sergij Tichomirov.

Úmrtím Kasatkina tak začala nová etapa vývoje církve. Ačkoliv se potýkala v některých dobách s řadou problémů, dokázala se díky pevnému základu zanechaným tvrdou prací Kasatkinovy Ruské pravoslavné misie a jejích následovníků udržet v Japonsku dodnes.

⁶¹ Sergij Tichomirov (1871–1945) vystudoval Petrohradskou teologickou akademii. Po příjezdu do Japonska nejdříve působil v pravoslavné církvi v Kjótu a pak cestoval po jednotlivých místech v Japonsku spjatých s pravoslavnou církví. Roku 1912 převzal činnost Ruské pravoslavné misie v Tokiu, kde zůstal do konce svého života. (Suchanová, 2003, s. 39)

3 Vývoj japonských pravoslavných činností

3.1 Pravoslavné školy

Prvními pravoslavnými školami byly semináře pro budoucí japonské katechety, v nichž zamýšlel Mikuláš Kasatkin vychovat své následovníky, kteří budou kázat a představovat pravoslavnou věrouku mezi japonským obyvatelstvem.

Roku 1975 Kasatkin založil v Tokiu Teologický seminář (*Seikjó šingakkó*), který se stal nejdůležitější pedagogickou institucí Misie. Přijímal žáky s ukončeným základním vzděláním. Předměty odpovídaly obsahu japonských středoškolských osnov, jedinou výjimkou byla výuka ruštiny. Výuka probíhala v japonštině a studenti absolvovali sedmileté studium. Absolvent se mohl rozhodnout, jestli bude pokračovat ve studiu teologie v Rusku, nebo se stane katechetou. (Ivanova, 1993, s. 57) Seminář měl také zvláštní oddělení pro ženy, v němž mohlo studovat sto dívek. Tato instituce byla založena podle ruských eparchiálních učilišť, ale přizpůsobena pro výchovu japonských dívek. Ředitelkou školy se stala jáhenka Marija Čerkasova⁶². Kromě klasických předmětů a náboženství se v ní učilo vedení domácnosti, vyšívání a malování. Škola pro dívky vznikla i v rámci semináře v Kjótu a mohlo ji navštěvovat až dvacet dívek. Teologický seminář v tehdejší podobě byl v roce 1919 uzavřen z politických důvodů. (Sablina, 2006, s. 68–69)

Kromě semináře byla založena také zvláštní katechetická škola, kterou mohl navštěvovat kdokoliv od 18 do 60 let, kdo měl zájem se stát katechetou v japonských pravoslavných komunitách. Protože po dokončení obvykle studenti nedostávali žádnou duchovní hodnost⁶³, začínali jako pomocníci misionáře či absolventa semináře. Když získali určitou praxi, pod vedením odborníka získat pravomoc přednášet věrouku. Roku 1909 však byla Misie nucena školu uzavřít kvůli neshodám japonských učenců věnujících se pravoslavné nauce. (tamtéž, s. 66–67)

⁶² Marija Čerkasova (?–1918) působila v Japonsku v letech 1879–82. Potom ji ve škole nahradila Olga Putjatina. (Sablina, 2006, s. 69)

⁶³ Duchovní hodnost mohli získat jen absolventi semináře nebo ruské teologické akademie.

3.2 Překladatelská a vydavatelská činnost

Nejvíce pozornosti věnoval Mikuláš Kasatkin překladům náboženských textů, protože je považoval za klíčové pro činnost misie. Tištěné slovo bylo podle jeho názoru nejefektivnějším způsobem, jak rozšířit učení církve. Překlady do japonštiny měly sloužit širokému publiku. Sám Kasatkin přeložil z ruštiny základní pravoslavnou literaturu spojenou s liturgií jako jsou evangelia nebo nejdůležitější části Starého zákona. Přestože bylo mnohdy velmi obtížné najít k ruským výrazům odpovídající japonské slovo a znakový zápis, dodržoval svoji zásadu, že nikdy nebude předčítat z překladů od jiných misionářů z ostatních církví⁶⁴. (*Svjatitel Nikolaj Japonskyj*, 2007, s. 21) Tímto způsobem vytvořil japonskou pravoslavnou terminologii, která byla do jisté míry originální. Při překladatelské práci by se však neobešel bez svých japonských pomocníků, kteří mu radili, jak nejlépe překládat texty, aby odpovídaly japonskému myšlení a aby zároveň byla zachována podstata pravoslavného učení. Mezi jeho poradci byli i jeho vlastní žáci a absolventi japonských teologických škol, kteří velmi dobře ovládali ruštinu. Jeden z prvních byl Cugumaro Nakai⁶⁵ (křtěný Pavel). Po dobu třiceti let (od r. 1881) se scházel s Kasatkinem a zapisoval jeho překlady. Významnou překladatelkou se stala i Kajó Senuma⁶⁶ (křtěná Anna Lukinična), která překládala zejména ruskou literaturu obecně a publikovala články pro časopis *Uranišiki* (viz níže). Za zmínku stojí také překladaelé, jako byl profesor filozofie a teologie Masutaró Koniši⁶⁷, který studoval 10 let v Rusku, Takesaburó Seki⁶⁸ nebo Šómu Nobori⁶⁹. (Sablina, 2006, s. 84–85)

Za dobu své existence Ruská pravoslavná misie vydávala také čtyři časopisy. Od 15. prosince roku 1880 vycházelo dvakrát za měsíc oficiální periodikum Misie *Seikjó šinpo* (Pravoslavný věstník). Bylo psané dvojjazyčně a obsahovalo většinou náměty ze života v církvi. Vycházelo do roku 1912 a pak dostalo nový název – *Seikjó džihó*

⁶⁴ Bylo to z toho důvodu, že nechtěl nevědomky převzít cizí adaptaci už přeložené liturgie.

⁶⁵ Pavel Nakai (1855–1943) pocházel z Ósaky. Jako velmi dobrý znalec čínštiny a japonštiny se stal věrným pomocníkem M. Kasatkina a podílel se na překladu Bible do japonštiny. (Sablina, 2006, s. 83)

⁶⁶ Anna Lukinična Senuma (1875–1915) byla ženou absolventa Teologického semináře Ivana Kakusaburóa Senuma. Působila jako učitelka v ženské škole. Proslavila se díky svému překladu děl od A. P. Čechova. (tamtéž, s. 83)

⁶⁷ Masutaró Koniši (1862–1940) studoval nejdříve Teologický seminář. Později byl přijat na Kyjevskou teologickou akademii a na Moskevskou univerzitu. Zabýval se literaturou L. N. Tolstého. (tamtéž, s. 84)

⁶⁸ Takesaburó Seki (1871–1920) napsal mnoho článků zaměřujících se na kritiku západoevropské filozofie z pohledu ruských filozofických směrů. (tamtéž)

⁶⁹ Šómu Nobori (1878–1958) také vystudoval Teologický seminář. Věnoval se zevrubně rusistice, kterou vyučoval i na význačných univerzitách, včetně Univerzity Waseda. Překládal různé ruské autory, např. F. M. Dostojevského, M. Gorkého či I. Bunina. (tamtéž, s. 85)

(Pravoslavný bulletin), pod kterým vychází dodnes. Při dívčích školách vznikl měsíčník *Uranišiki* (Skromnost, dosl. „brokátová podšívka“). Vydával se od roku 1892. Po 15 letech byla jeho aktivita ukončena kvůli nedostatku financí. Vycházely v něm články o duchovních, morálních a uměleckých principech uplatňovaných při výchově pravoslavných japonských dívek. Často seznamoval čtenářky také s krásnou ruskou literaturou. Objevovaly se tam překlady nejvýznamnějších autorů, např. Puškina, Gogola či Turgeněva. Dále vycházel měsíčník o filozofii, *Šinkai* (Duchovní moře), a časopis, který šířil pravoslavnou nauku *Seikjó jowa* (Pravoslavné zvěsti). (Sablina, 2006, 80–81)

3.3 Rin Jamašita jako první japonský ikonopisec

Mezi důležitou složku církve patřil podle Mikuláše Kasatkina i ikonopis. Delší dobu uvažoval o tom, že by mohli v Misii působit japonští mistři. V rámci ženského semináře existovaly také ikonopisné ateliéry, ale k řádnému zaučení bylo potřeba vyslat žákyně do Petrohradu do kláštera Novoděvičího vzkříšení⁷⁰, se kterým Misie úzce spolupracovala. V druhé polovině 70. let 19. století navštěvovaly školu dvě talentované dívky, Rin Jamašita a Masako Okamura, z nichž si Kasatkin nakonec vybral Jamašitu. Původně chtěl na studium do Ruska poslat také Okamuru, ale poněvadž se vdala, nebylo její postavení v souladu s církevními pravidly. (Suchanova, 2003, s. 33) Dalším důvodem byl ale také návrh přebalu pro časopis *Seikjó šinpo*, který vytvořila Jamašita. Toto dílo ukázalo její výjimečný talent (Sablina, 2006, s. 86).

Rin Jamašita (1857–1939) pocházela z chudé samurajské rodiny z města Kasama (prefektura Ibaraki). Dle vlastní autobiografie nejdříve studovala u Čikanobua Hašimota výtvarnou tvorbu *ukijo-e*⁷¹. Později se začala zajímat o evropské umění, jehož studiu se věnovala u Seidžúroa Nakamury. (Ivanova, 1993, s. 67–68) Po revoluci Meidži vznikla Umělecká škola ministerstva veřejných prací v Tokiu (*Kóbu bidžucu gakkó*), kde poprvé v japonské historii učili umění mistři evropského původu, do které ve svých dvaceti letech nastoupila roku 1877. Následující rok konvertovala společně se spolužačkou Masako

⁷⁰ Klášter Novoděvičího vzkříšení poskytoval ikonostasy pro japonské pravoslavné chrámy, které vznikaly za života M. Kasatkina. (Ivanova, 1993, s. 66)

⁷¹ *Ukijo-e* (doslova „obrazy pomíjivého života“) je japonský umělecký styl charakteristický pro 17. až 19. století.

Okamurou k pravoslavné církvi a přijala křestní jméno Irina. Jamašitu studium velmi naplňovalo, ale roku 1879 školu opustil její oblíbený mistr, Antonio Fontanesi⁷², a tak pro ni výuka v umělecké škole začala být méně zajímavá. Zároveň už nějakou dobu navštěvovala ateliér ženského semináře, kde tvořila své první ikony. Kasatkin jí navrhl, aby odjela v prosinci roku 1880 na studium do Petrohradu, s čímž souhlasila. (Sablina, 2006, s. 87)

Od 10. března 1881 Jamašita započala dvouleté studium v petrohradském ženském klášteře, při kterém se nacházel také ikonopisný ateliér. Jejím učitelem se stal dávný známý Kasatkina, rektor Petrohradské umělecké akademie F. I. Jordan. Mezi leklemi Jamašita často navštěvovala Ermitáž a malovala kopie tamních obrazů, nejčastěji madon. Ve svém deníku se často zmiňovala o svých zdravotních problémech kvůli chladnému počasí a přísných podmínkách v klášteře. (Ivanova, 1993, s. 68) To byl také pravděpodobný důvod jejího předčasného návratu do Japonska.

Zbytek svého života zasvětila ikonopisectví. Zůstala bezdětná a plně se oddala Pravoslavné misii. Pro její tvorbu je charakteristický řecký a italský ikonopisný styl. Nejčastěji používala tempéry a malovala jimi zářivé a pestrobarevné obrazy, které se lišily od tradičních předloh. Většina z nich byla umístěna v Katedrále svatého vzkříšení, avšak velká část byla poničena během zemětřesení v oblasti Kantó (r. 1923). Dochovaly se pouze ikony v místech nepostížených zemětřesením, mezi které patří Hakodate, Sapporo, Nemuro aj. (Ivanova, 1993, s. 71) Jedním z jejích nejznámějších děl se stala ikona *Vzkříšení* (viz příloha č. 6), kterou si Kasatkin od ní nechal namalovat na počest návštěvy budoucího cara v Japonsku roku 1891. Nyní je obraz vystaven v Ermitáži.

3.4 Stavba chrámů

S otevřením Pravoslavné misie a přijímáním pravoslavné víry se japonští konvertité aktivně podíleli na výstavbě chrámů. První kostely byly spíše eklektické a zdaleka nepřipomínaly tradiční ortodoxní styl. (Izumida, 2009, s. 2) Byly stavěny poměrně nahodile tam, kde právě vznikaly první pravoslavné komunity. Ukázkou je například kostel v Hakodate, kolébce Japonské pravoslavné církve. Až později, v době, kdy se

⁷² Antonio Fontanesi (1818–1882) pocházel z Itálie a mezi lety 1876–78 vyučoval v Japonsku techniky olejomalby. (Suchanova, 2003, s. 34)

začala v 80. letech 19. století stavět Katedrála svatého vzkříšení, se výstavba chrámů rozšířila do více měst. Mikuláš Kasatkin poskytoval finanční a technickou podporu, kterou získal od ruských mecenášů. Jako jednoho z významných architektů, který se podílel na vzniku nových chrámů, lze jmenovat Izóa Kawamuru (1865–1940). Kasatkin jej pověřil, aby stanovil standardní model japonského pravoslavného chrámu, který by byl v souladu s okolním prostředím. Tento model se uplatňoval až do začátku druhé světové války a mezi nejtypičtější příklady patří chrám v Sendai nebo kostel v Ósace. Charakteristickými znaky pravoslavných chrámů v Japonsku jsou křížový půdorys, čtvercová zvonice a minimum dekorativních ornamentů. (Izumida, 2009, s. 5–6) Abych tento styl přiblížila, budu se podrobněji věnovat historicky nejstaršímu chrámu – Chrámu vzkříšení Krista a nejslavnější japonské pravoslavné stavbě – Katedrále svatého vzkříšení.

3.4.1 *Chrám vzkříšení Krista*

Chrám vzkříšení Krista (*Šu no fukkacu seidó*) byl postaven roku 1860 v Hakodate ruským konzulem I. A. Goškevičem. Místní obyvatelé mu dali přezdívku *Gangandera* (doslova chrám „Bim-bam“), protože jej spojovali zejména s nezvyklými zvuky zvonů, které nikdy předtím neslychali. Vnitřek chrámu zdobil byzantský ikonostas spolu se slaměnými rohožemi *tatami*. Zprvu byl využíván pro bohoslužby pro členy konzulátu a pro mořeplavce, kteří pluli do Hakodate. Později jej díky Mikulášovi Kasatkinovi začali využívat zejména japonští pravoslavní věřící. (Ivanova, 1993, 47–48) Chrám byl původně ze dřeva, tak není překvapivé, že při požáru roku 1907 byl zcela zničen. Místo nepůvodního chrámu byl poté roku 1916 postaven nový, tentokrát z cihel a bílé omítky. Jeho součástí se stala osmiúhelná zvonice se šesti zvony, které vydávají osobitý zvuk. Uvnitř se nacházejí ikony od malířky Rin Jamašity. Ikonostas a samotný chrám byly japonskou správou v roce 1983 označeny za důležité kulturní památky. (orthodox-hakodate.jp)

3.4.2 *Katedrála svatého vzkříšení*

Katedrála svatého vzkříšení (*Fukkacu daiseidó*), lidově známá též jako *Nikorai dó* (doslova „chrám Mikuláše“), byla postavena roku 1891 v centru Tokia na kopci Surugadai a tvořila ústředí Ruské pravoslavné misie. Jako architektka katedrály M. Kasatkin vybral profesora Ruské technické univerzity M. A. Šurupova. Stejně jako

většina japonských pravoslavných chrámů byla projektována podle klasického byzantského stylu s půdorysem řeckého kříže a kupolí (viz příloha č. 8). K vysvěcení chrámu došlo 24. února roku 1891. Této slavnosti se zúčastnilo 16 japonských kněží a více než 4 000 křesťanů. (*Svjatitěl Nikolaj Japonskyj*, 2007, s. 24). Byly v ní také uloženy archivní dokumenty a přibližně 10 tisíc svazků misijní literatury. Bohužel kvůli zemětřesení v oblasti Kantó (1923) byla většina spisů zničena a to, co se dochovalo, bylo odvezeno do USA americkou pravoslavnou církví, která využívala katedrálu po druhé světové válce. (Suchanová, 2003, s. 31–32)

Japonci se prý ptali při slavnostech Kasatkina, proč nechal postavit tak obrovský chrám, a on odpověděl:

Chrám si budou pamatovat a studovat nejen desítky, ale dovolím si říci i stovky let, neboť je to vskutku nejpozoruhodnější stavba v hlavním městě Japonska, stavba, jejíž sláva se rozšířila po Evropě i Americe ještě před jejím dokončením a která, právě dokončena, právem vzbuzuje pozornost, zvědavost a překvapení všech, kdo pobývají v Tokiu nebo jej navštíví.

(*Svjatitěl Nikolaj Japonskyj*, 2007, s. 25)

Po tom, co byla katedrála silně poničena zemětřesením, ji nechal zrekonstruovat nástupce Kasatkina, Sergij Tichomirov, a tak znovu ožila. Dokonce nebyla nijak výrazně poškozena nálety ani při druhé světové válce. V březnu roku 1962 byla katedrála prohlášena za národní významnou kulturní památku. (nikolaido.org) Kasatkinův výrok lze tedy považovat za výstižný. V současnosti se katedrála skutečně stala vyhledávanou pamětihodností japonského hlavního města, protože se značně liší svou podobou od klasické japonské architektury, která se nachází v jejím okolí.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo představit podrobněji, za jakých okolností do Japonska přišla ruská pravoslavná misie a jak se následně vyvíjela pod vedením Mikuláše Kasatkina. V průběhu práce jsem se zabývala obecnou charakteristikou pravoslaví a s ní spojenými reáliemi. Hlavní náplní však bylo studium historie příchodu pravoslaví do Japonska a jeho vývoj v japonském prostředí od 60. let 19. století do roku 1912.

Ke vzniku Japonské pravoslavné církve nelze v kontextu této práce jednoznačně přiřadit konkrétní rok nebo datum. Je tomu tak, protože bychom mohli říci, že vznikla ještě roku 1859, kdy ruský konzul I. A. Goškevič nechal postavit v Hakodate první pravoslavný chrám – Chrám vzkříšení Krista, a zároveň povolal do Japonska prvního pravoslavného kněze, aby konal bohoslužby pro ruské vyslance. Avšak chrám zpočátku vůbec nesloužil pro účel šíření pravoslaví mezi japonskými obyvateli. Až s příchodem Mikuláše Kasatkina roku 1861 bylo ze strany ruského konzulátu rozhodnuto, že se ruští misionáři a vyslanci budou snažit prostřednictvím pravoslavné víry kulturně sbližovat s Japonci v rámci politicko-obchodních vztahů. Kasatkin dokázal během svých prvních osmi let v Japonsku získat pár desítek japonských konvertitů, mezi kterými byli i první tři – Takuma Sawabe, Acunori Sakai a Jakub Urano. Stále však nelze tvrdit, že se jedná o oficiální založení církve, protože tehdy bylo křesťanství stále zakázáno a první japonští pravoslavní následovníci se mohli scházet pouze v tajnosti. Zlom přišel až v roce 1873, kdy japonská vláda povolila šířit křesťanství a Japonci konečně nebyli trestáni za přijímání cizí víry. Ve stejném roce byla za pomoci Kasatkina a finančních darů z Ruska založena Ruská pravoslavná misie, která se stala centrem japonského pravoslaví. Tento okamžik lze považovat za vznik Japonské pravoslavné církve na oficiální úrovni. Japonci měli možnost svobodně přijímat pravoslavný křest, účastnit se bohoslužeb a studovat církevní školy. Také se sami mohli stát pravoslavnými hodnostáři a kázat věrouku mezi svými krajany.

Hlavního představitele Ruské pravoslavné misie, Mikuláše Kasatkina zde vidíme jako velice geniálního a zapáleného misionáře s dobrým srdcem a charismatem, který si získal nejen přízeň svých následovníků, ale také uznání od ostatních křesťanských misionářů a vlivných osobností jako byl například japonský císař Meidži. Trpělivě se věnoval misionářství, studiu japonského jazyka a japonské kultury. V neblahých dobách se nevzdal a nadále pokračoval ve svém poslání. Mezi jeho zásluhy patří překlady

liturgických děl do japonštiny, založení Katedrály svatého vzkříšení v Tokiu, a především výchova svých následovníků, kteří jeho učení šířili dále i po jeho smrti. Právě proto je zaslouženě považován za zakladatele Japonské pravoslavné církve.

Na otázku, proč tak horlivě Japonci přijímali pravoslavnou víru, i když se pravoslaví ideologicky a kulturně zcela liší od japonského tradičního myšlení, lze jednoduše odpovědět. Japonsko bylo více jak 250 let izolováno od okolního světa, tudíž do něj nepřicházely téměř žádné cizí kulturní vlivy. Avšak při otevření Japonska, následující modernizaci japonské společnosti a konečném povolení křesťanství vzrostl zájem o poznávání všeho neznámého, co přicházelo ze Západu. Ruská pravoslavná misie, stejně jako i jiné další křesťanské misie v Japonsku, přinesla mnoho nových kulturních poznatků. Mnozí japonští pravoslavní konvertité viděli v pravoslavné církvi potenciál pro osobní rozvoj. Poskytovala totiž vzdělání, díky kterému se mohli účastnit studijních pobytů v Rusku a přispět tak k rozvoji zahraničních věd a kultury v moderním Japonsku. Jednou z takových osob byla například Rin Jamašita, která v Rusku studovala ikonopisectví a poznávala evropské umění. Z některých absolventů pravoslavných škol se stali uznávaní překladatelé ruské literatury či rusisté. Neméně důležitým důvodem byl s největší pravděpodobností i samotný zájem o pravoslavné učení.

Pravoslaví do Japonska přišlo zejména na popud Ruského impéria a jeho vyslanců, aby upevnilo politické vztahy mezi oběma zeměmi. Ať už byly záměry ruské vlády jakékoliv, během 50 let se tato věrouka dokázala v Japonsku uchytit, přestože byl počet japonských pravoslavných křesťanů nepatrný. Japonská pravoslavná církev po roce 1912 upadala⁷³. Avšak díky pevnému základu, který po sobě zanechal Mikuláš Kasatkin spolu s ostatními pravoslavnými misionáři a následovníky, nezanikla a tvoří součást japonského náboženství dodnes.

⁷³ Byla obnovena až roku 1970, kdy jí Moskevský patriarchát udělil status autonomní církve. (McGuckin, 2011, s. 347)

Resumé

This bachelor thesis deals with the arrival of Orthodoxy in Japan in the 19th to early 20th century. The main goal is to present the most important historical facts that belonged to the establishment of the Japanese Orthodox Church through the activities of its main representative, Nicholas Kasatkin, and the Russian Orthodox Mission. The first chapter focuses on a brief description of the Orthodox Church and its cultural subjects. The second chapter deals with the history of the Japanese Orthodox Church in that period, including a brief introduction to the then Japanese religious situation. The last chapter describes the most important Japanese Orthodox church activities that developed within the Russian Orthodox Mission as an integral part of it.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

BLOCHIN, V. S. *Istorija Poměstnych Pravoslavnyh Cerkvěj: Učebnoje posobije*. Jekatěrinburg: Informacionno-izdatělskij otděl, 2014. ISBN 978-5-8295-0246-1.

BOGOLJUBOV, M. N. *Pravoslavie na Dalněm Vostoke*. Petrohrad: Izdatělstvo Sankt-Petěrburgskovo univěrsitěta, 1996.

CONIARIS, A. M. *Introducing The Orthodox Church: Its Faith And Life*. Minnesota: Light and Life Publishing Company, 2007. ISBN 55426-0421.

CHISAMUTDINOV, A. A. *Russkaja Japonija*. Moskva: Věče, 2010. ISBN 978-5-9533-4918-5.

IVANOVA, G. D. *Russkije v Japonii XIX — načala XX v.* Moskva: Vostočnaja litěratūra, 1993. ISBN 5-02-017715-6.

JAKOVLJEV, A. *Věra i cerkov*. Moskva: Knižnij klub Knigověk, 2012. ISBN 5-88060-240-0.

JUERGENSMEYER, M., ROOF, W. S. *Encyclopedia of Global Religion*, vol. 1. Los Angeles: SAGE Publications, 2012. ISBN 978-0-7619-2729-7

KURBATOV, O. A. Osnovanije ruskij pravoslavnoj duchovnoj missii v Japonii. In: *Istoričeskije, filosofskije, političeskije i juridičeskije nauki, kulturologija i iskusstvověděníje. Voprosy teorij i praktiki*. Tambov: Gramota, 2015, s. 103–106. ISSN 1997-292X.

MAKAROV, S. O. *Pravoslavie v Japonii*. Petrohrad: Sinodalnaja tipografija, 1889.

MCGUCKIN, J. A. *The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity*. Chichester: Blackwell Publishing, 2011. ISBN 9781444392548.

NAKAMURA, K. (ed.) *Dněvniki svjatovo Nikolaja Japonskovo*. Petrohrad: Giperion, 2004. ISBN 4-00-430458-X.

PETERSON, M. D. *The A to Z of the Orthodox Church*. Plymouth: The Scarecrow Press, 2010. ISBN 978-0-8108-7602-6.

PETROSILLO, P. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 9-788-0719-2365-7.

PONOMARJEV, V. *Spravočnik pravoslavново čelověka*. Moskva: Danilovskij blagověstnik, 2006–2009. Č. 1: Pravoslavnyj chram. 2006. ISBN 5-89101-176-7.

TIŠKOV, B. A. Pravoslavlje. In: *Narody i religii mira: Enciklopedija*. Moskva: Bolšaja rossijskaja enciklopedija, 1999. ISBN 5-85270-155-6.

SABLINA, E. *150 let Pravoslavlja v Japonii. Istorija Japonskoj Pravoslavnoj Cerkvi i ejo osnovatel' Svjatatel' Nikolaj*. Moskva: AIRO-XXI, 2006. ISBN 5-91022-026-8.

Svjatatel' Nikolaj Japonskij: kratkoje žizněopisanije: dněvniki 1870–1911. Petrohrad: BIBΛIΟΠΟΛΙΣ, 2007. ISBN 978-5-7435-0274-9.

SKURAT, K. E. Jedinstvo Svjatoj Cerkvi i Poměstnye Pravoslavnye Cerkvi. In: *Bogoslovskie trudy*. Moskva: Moskovskaja patriarchija, 1983. ISSN 0320-0213.

SUCHANOVA, N. A. *Cvėtušaja vėtka sakuri. Istorija Pravoslavnoj Cerkvi v Japonii*. Moskva: Izdatel'stvo chrama svjatoj mučenicy Tatiany, 2003, ISBN 5-901836-08-1.

VYCHODILOVÁ, Z. *Reálie Ruské pravoslavné církve*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 9-788-0244-0658-9.

WARE, Timothy. *The Orthodox Church*. London: Penguin Books Ltd, 1997. ISBN 9-780-1401-3529-9.

Seznam elektronických zdrojů

ANNA. Architektura i simbolika pravoslavných církvěj. In: *scross84.livejournal.com* [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://scross84.livejournal.com/13917.html>

AVĚRINCJEV, S. S. Pravoslavlje. In: *iphlib.ru* [online]. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASHd77bc4dc81b43c6e90ced7>

History of our church. *Hakodate Orthodox Church* [online]. [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.orthodox-hakodate.jp/english-page>

IZUMIDA, H. Russian Orthodox Churches in Japan: Mr. Izo Kawamura and Toyohashi Church. In: *Study of Architectural and Engineering Development in Modern Japan* [online]. říjen, 2009 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: doi:10.13140/RG.2.1.3002.3126

MALYŠEVA, M. Čto takoe ikona i kak otnosit'sja k svjašennym izobraženijam. In: *yandex.ru* [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://yandex.ru/turbo/pravoslavie.wiki/s/chto-takoe-ikona-i-kak-otnositsja-k-svjashennym-izobrazhenijam.html>

Nihon harisutosuseikjó kai kjó dan "Tókjó fukkacu taiseidó" no enkaku. *Tókjó fukkacu taiseidó (Nikorai dó)* [online]. [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://nikolaido.org/history/>

PETRŽELKA, J. Dějiny filozofie II.: Obecná charakteristika novoplatónismu. In: *is.muni.cz* [online]. [cit. 2020-12-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps10/phil/web/novo3.html>

STEINER, E. Nikolai of Japan. *Monumenta Nipponica* [online]. 1995, **50**(4) [cit. 2022-05-07]. ISSN 00270741. Dostupné z: doi:10.2307/2385593

TAUŠEV, A. P. Lekcija «Pravoslavnyje tradicii – uklad žizni christianina». In: *azbyka.ru* [online]. [cit. 2020-11-03]. Dostupné z: https://azbyka.ru/otechnik/Averkij_Taushev/lektsija-pravoslavnyje-traditsii-uklad-zhizni-hristianina/

TORIK, A. Vocerkvovanije dlja načínajušich. In: *azbyka.ru* [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://azbyka.ru/katehizacija/vocerkovlenie-dlya-nachinayushhix-svyashhennik-aleksandr-torik.shtml#n16>

Seznam zdrojů pro přílohy

Příloha č. 1

List of autocephalous and autonomous churches. *Orthodox Wiki* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://orthodoxwiki.org/List_of_autocephalous_and_autonomous_churches

Příloha č. 2

VYCHODILOVÁ, Z. *Reálie Ruské pravoslavné církve*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 48

Příloha č. 3

Ijerarchija v Pravoslavnoj Cerkvi. *Pravoslavnyje molitvy* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://molitvaslovo.ru/ierarhia-v-pravoslavnoj-cerkvi-stepeni-svasenstva/>

Příloha č. 4

NAKAMURA, K. (ed.) *Dněvníki svjatovo Nikolaja Japonskovo*. Petrohrad: Giperion, 2004, s. 456–457

Příloha č. 5

Obr. 1– Obr. 4. [foto] In: *dialog-nn.ru* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://dialog-nn.ru/press-tsentr/media-document/foto/category/324-pod-omoforom-svyatitelya-nikolaya-yaponskogo?start=0>

Příloha č. 6

The Resurrection. [foto] In: *Wikiwand* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://www.wikiwand.com/en/Yamashita_Rin

Příloha č. 7

IZUMIDA, H. Saint Nicholas of Japan and SYNOD-Approved Model Plans for Orthodox Church. In: *Study of Architectural and Engineering Development in Modern Japan* [online]. září, 2018 [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: doi:10.13140/RG.2.2.27450.64963

Příloha č. 8

The Cathedral in 1891. [foto] In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Holy_Resurrection_Cathedral#/media/File:Tokyo_Resurrection_Cathedral_1891_image.jpg

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Přehled pravoslavných církví

Příloha č. 2 – Přehled pravoslavných církevních svátků

Příloha č. 3 – Přehled pravoslavných duchovních hodností a hierarchie

Příloha č. 4 – Seznam ruských pravoslavných misionářů v Japonsku

Příloha č. 5 – Fotografie Mikuláše Kasatkina

Příloha č. 6 – Ikona *Vzkříšení* od Rin Jamašity

Příloha č. 7 – Seznam pravoslavných chrámů v Japonsku do roku 1912

Příloha č. 8 – Katedrála svatého vzkříšení

Příloha č. 1

Přehled pravoslavných církví

AUTOKEFÁLNÍ CÍRKVE	ROK VZNIKU	NEJVYŠŠÍ ADMINISTRATIVNÍ HODNOST
Ekumenický patriarchát cařihradský	381	patriarcha
Patriarchát alexandrijský	451	patriarcha
Patriarchát antiochijský	451	patriarcha
Patriarchát jeruzalémský	451	patriarcha
Patriarchát moskevský/církev ruská	1448	patriarcha
Patriarchát srbský	1219	patriarcha
Patriarchát rumunský	1885	patriarcha
Patriarchát bulharský	919	patriarcha
Patriarchát gruzínský	1010	patriarcha
Církev kyperská	478	arcibiskup
Církev řecká	1850	arcibiskup
Církev polská	1924	metropolita
Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku	1998	metropolita
Církev albánská	1937	arcibiskup
Církev americká	1970	metropolita
Církev ukrajinská	2019	metropolita

AUTONOMNÍ CÍRKVE	ROK VZNIKU	SPADÁ POD CÍRKEV	NEJVYŠŠÍ ADMINISTRATIVNÍ HODNOST
Církev finská	1923	cařihradskou	arcibiskup
Církev japonská	1970	ruskou	metropolita
Církev čínská	1957	ruskou	biskup
Církev sinajská	1575	jeruzalémskou	arcibiskup
Církev běloruská	1989	ruskou	patriarchální exarcha
Církev lotyšská	1936	ruskou	metropolita
Církev moldavská	1991	ruskou	metropolita
Církev estonská apoštolská	1923	cařihradskou	metropolita

Příloha č. 2

Přehled pravoslavných církevních svátků

HLAVNÍ PRAVOSLAVNÉ CÍRKEVNÍ SVÁTKY		
NEPOHYBLIVÉ		
Datum dle nového stylu	Datum dle starého stylu	Užívaný název svátku podle české pravoslavné církve
8. 9.	21. 9.	Narození Přesvaté Bohorodice
14. 9.	27. 9.	Povýšení sv. Kříže
21. 11.	4. 12.	Uvedení Přesvaté Bohorodice do chrámu
25. 12.	7. 1.	Narození Kristovo
6. 1.	19. 1.	Zjevení Páně/Bohozjevení
2. 2.	15. 2.	Obětování Páně
25. 3.	7. 4.	Zvěstování Přesvaté Bohorodici
6. 8.	19. 8.	Proměnění Kristovo
15. 8.	28. 8.	Zesnutí Přesvaté Bohorodice
POHYBLIVÉ		
Cyklus	Užívaný název svátku podle české pravoslavné církve	
Neděle šestého týdne Velkého půstu	Vjezd Pána do Jeruzaléma (Květná neděle)	
<i>(neděle)</i>	Svatá Pascha (Světlé vzkříšení Kristovo)	
Čtyřicátý den od prvního dne Paschy (<i>čtvrtek</i>)	Nanebevstoupení Páně (Letnice)	
Padesátý den od prvního dne Paschy	Přesvatá Trojice (svatá Padesátnice)	

Příloha č. 3

Přehled pravoslavných duchovních hodností a hierarchie

Stupeň	Bílé duchovenstvo (tj. sezdané nebo v celibátu)	Černé duchovenstvo (mniši)
III. Episkopát	<i>(duchovní se může stát episkopem, pokud se stane mnichem, nebo v případě úmrtí ženy)</i>	Partriarcha
		Metropolita
		Arciepiskop
		Episkop
II. Kněžstvo	Protopresbyter (<i>opat</i>)	Archimandrita
	Arcikněz	Igumen
	Kněz/presbyter	Jeromonach
I. Jáhenové	Arcijáhen (<i>hlavní jáhen sloužící s patriarchou</i>)	Arcijáhen (<i>hlavní jáhen sloužící s patriarchou</i>)
	Protodiákon (<i>první jáhen</i>)	Jerodiákon
	Jáhen/diákon	

Pozn. Pravoslavná církev rozlišuje bílé a černé duchovenstvo. Bílé obvykle zastupuje nižší pozice a má povoleno vstupovat v manželství a zakládat rodiny. Mezi černé duchovenstvo se řadí mniši. Jsou vysvěceni a plně oddáni církvi.

Příloha č. 4

Seznam ruských pravoslavných misionářů v Japonsku

Jméno	Období	Hodnost
Vissarion Sartov	1863–74	předčítatel
Grigorij Voroncev	1871	kněz
Anatolij Tichaj	1871–90	jeromonach
Jakov Tichaj	1874–86	regent A. Tichaja
Mojsej Kostylev	1874–75	jeromonach
Evfimij Četyrkin	1874–78	jeromonach
Gabriel Čajev	1878–82	kněz
Vladimir Sokolovskij	1879–86	jeromonach
Marija Čerkasova	1879–82	jáhenska
Dmitrij Smirnov	1880–82	jeromonach
Dmitrij Lvovskij	1880–1921	jáhen a regent
Dmitrij Kryžanovskij	1880–82	jáhen
Grigorij Chudnovskij	1884–86	jeromonach
Olga Putjatina	1884–87	jáhenska
Mitrofan	1885	jáhen
Arsenij	1885	jáhen
Gideon Pokrovsky	1885	jeromonach
Sergij Glebov	1888–1904	kněz
Sergij Stragorodskij	1890–93; 1897–98	jeromonach
Arsenij Timofeev	1890–93	jeromonach
Andronik Nikolskij	1897–98; 1907	archimandrita, biskup
Veniamin Galuzeev	1901–1903	jeromonach
Jevgenij	počátek 20. století	jeromonach
Sergij Tichomirov	1908–40	biskup
Petr Bulgakov	1906–24	kněz

Příloha č. 5

Fotografie Mikuláše Kasatkina

Obr. 1 – Portrét Mikuláše Kasatkina, 1905

Obr. 2 – Mikuláš Kasatkin s Pavlem Nakaiem, rok neznámý

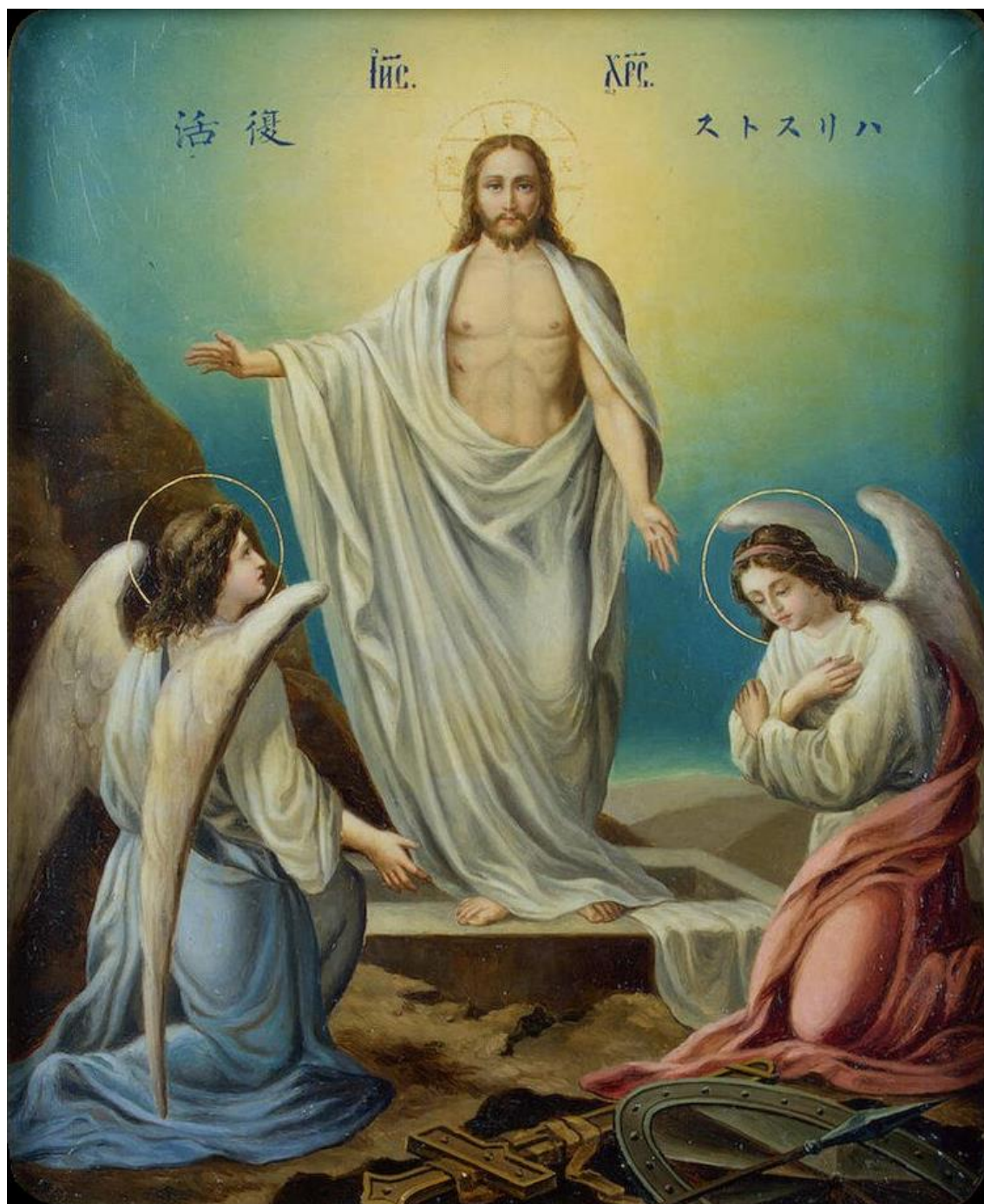
Obr. 3 – Slavnostní sebrání na počest příjezdu Sergija Tichomira, 1908

Obr. 4 - Mikuláš Kasatkin a jeho následovníci, rok neznámý

Příloha č. 6

Ikona *Vzkříšení* od Rin Jamašity

Příloha č. 7

Seznam pravoslavných chrámů v Japonsku do roku 1912

Typ	Lokace	Rok vzniku
Kaple	Hakodate	1860
Kostel	Tokio	1875
Kaple	Kannari	1877
Kostel	Sanuma	1879
Kaple	Tojohaši	1879
Kostel	Išinomaki	1880
Kaple	Hakone	1880
Kaple	Minato	1881
Kaple	Tega	1881
Kostel	Wakuja	1882
Kaple	Širakawa	1882
Kostel	Odawara	1887
Katedrála	Tokio	1891
Kostel	Sendai	1892
Kostel	Magata	1892
Kostel	Suga	1899
Kostel	Kjóto	1903
Kostel	Kannari	1905
Kostel	Macujama	1908
Kaple	Kašiwakubo	1909
Kostel	Ósaka	1910
Kostel	Šunzendži	1912

Příloha č. 8

Katedrála svatého vzkříšení, 1891

